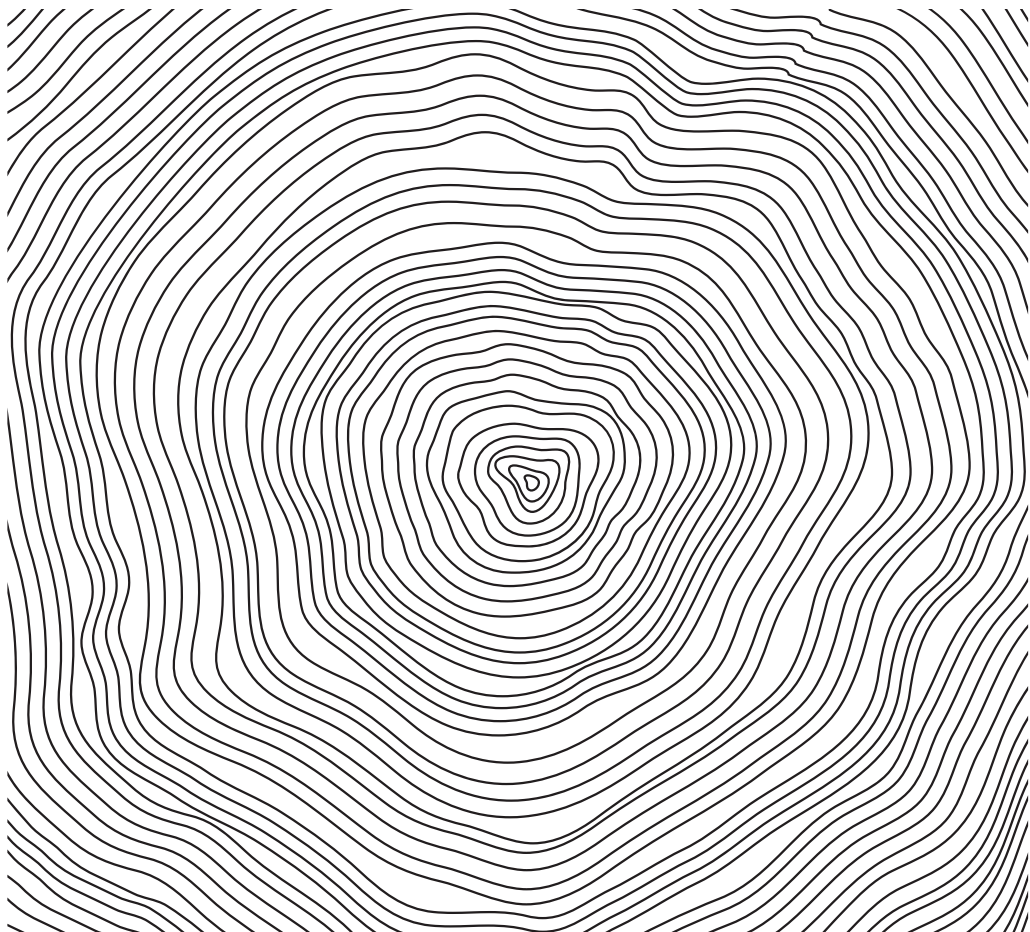

magma

MAGMA • 3/2019

Markku Linna & Henrik Wolff

KORKEAKOULUVERKOSTON TULEVAISUUS

Erityiskohteena ruotsinkieliset korkeakoulut

Korkeakouluverkoston tulevaisuus
Erityiskohtena ruotsinkieliset korkeakoulut

Julkaisija: Ajatuspaja Magma
www.magma.fi

Magma 3 · 2019

Paino: Oy Nord Print Ab
Taitto: Magnus Lindström
Käännös: Liisa Melin
Kielentarkistus: Hannu Linkola

ISBN: 978-952-5864-98-4 (print)
ISBN: 978-952-5864-99-1 (online)

Magma:
ISSN-L: 1798-4629
ISSN: 1798-4629 (print)
ISSN: 1798-4610 (online)

Kaikki Magman julkaisut löytyvät verkossa osoitteessa www.magma.fi.
Aineisto on vapaasti lainattavissa ja käytettävissä lähdetä mainittaessa.

Markku Linna & Henrik Wolff

Korkeakoulu- verkoston tulevaisuus

**Erityiskohteena ruotsinkieliset
korkeakoulut**

Tekijöistä

Markku Linna, oik.kand. ja varatuomari. Linna on toiminut korkeakouluneuvoksena, ylijohdajana ja kansliapäällikkönä opetusministeriössä vuosina 1966–2006. Hän on ollut Suomen Akatemian hallintojohtaja sekä hoitanut luottamustehtäviä Pohjoismaisessa ministerineuvostossa, OECD:ssä ja Euroopan neuvostossa.

Henrik Wolff, professori, oli Tekniska läroverketin rehtori ruotsinkielisen ammattikorkeakoulu Arcadan perustamiseen saakka (1996) ja jatkoi Arcadan rehtorina vuoteen 2018. Wolff oli mukana käynnistämässä European Network for European Universities of Applied Sciences (UASnet) -verkostoa, ja hän on ollut aktiivinen Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:ssä sekä Svenska tekniska vetenskapsakademien i Finlandissa.

SISÄLTÖ

Johdanto	6
Huomioita korkeakoululaitoksen nykytilasta	10
Korkeakoulut Suomessa	10
Korkeakoulujen koko	11
<i>Pohjoismainen vertailu</i>	13
Opiskelijarekrytointi	16
Pätevyys	17
<i>Koulutustaso</i>	17
<i>Pätevyystaso</i>	19
Tutkintorakenteet	20
Tutkimus korkeakouluissa	22
Korkeakoulujen kansainvälistyminen	27
Korkeakoulujen rahoitus	29
Rakenteellisia uudistuksia	34
<i>Kansainvälinen vertailu</i>	37
Yhteenveto	38
Korkeakoulujen toimintaan vaikuttavat tekijät seuraavien 15–30 vuoden aikana	40
Taistelu ympäristön puolesta	40
Ikäjakautuma, maahanmuutto ja kaupungistuminen	41
Uusia kansainvälisiä voimasuhteita	44
Teknologia	45
Jatkuva oppiminen	45
Englannin kielen vaikutus	46
Johtopäätökset	48
Yleisesti	48
Johtopäätökset - ruotsinkieliset korkeakoulut	50
Ministeriön rooli	54
Suosituksia	55
Lähteet	59
Selvityksen seurantarayhmä	61
Viitteet	62

JOHDANTO

Kuninkaallisen Turun Akatemian perustaminen vuonna 1640, kolmantena Ruotsin suurvallan yliopistona, käynnisti akateemisen koulutuksen valtakunnan itäisessä osassa, josta sittemmin muodostui Suomi.

Kun suomalaista hyvinvointiyhteiskuntaa alettiin rakentaa toisen maailmansodan jälkeen, laajenivat myös yliopistolaitos ja korkeampi ammatillinen koulutus. Kehittämislaki vuodelta 1965 loi perustan yliopistolaitoksen leviämiseksi koko maahan. Lain asettamisen jälkeen Suomeen perustettiin monta uutta yliopistoa ja opiskelijamäärät kasvoivat. Yliopistot eivät olleet enää eliittikouluja kuten aiemmin.

Seuraava suuri muutos koettiin 1990-luvulla, kun ammattikorkeakoululaitos perustettiin. Aluksi kyse oli kokeilusta, mutta vuonna 1996 ammattikorkeakoulut saivat oman lainsäädäntönsä. Yliopistojen rinnalle haluttiin voimakkaammin ammattiin suuntaava korkeakoulusektori. Jo tuolloin nähtiin, että insinöörien ja sairaanhoitajien koulutus oli kansainvälisesti korkeakoulutasoa.

Uudistus merkitsi lähinnä olemassa olevan korkeamman ammatikoulutuksen parantamista ja päivittämistä. Tavoitteena oli nostaa sekä koulutuksen tasoa että yhteiskunnan koulutustasoa. Erityisiä lisäresursseja ei jaettu.

Suomi siis valitsi 1990-luvulla binäärisen korkeakoulumallin, jossa on kaksi rinnakkaista mutta eri tehtäviin keskittyvää sektoria. Lainsäädännössä tehtävien erilaisuudet määritellään seuraavasti:

Yliopistojen tehtävänä on edistää vapaata tutkimusta ja tieteellistä ja taiteellista koulutusta, tiedottaa tutkimuksesta korkeimman koulutuksen pohjalta ja kasvattaa opiskelijoita palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa.

Ammattikorkeakoulujen tehtävänä on tiedottaa sellaisesta ammatillisesti suuntautuvasta korkeakouluopetuksesta, mikä perustuu työelämään ja

työelämän kehittämisen vaatimuksiin sekä tutkimukseen ja taiteellisiin ja kulttuurisiin lähtökohtiin ja tukea opiskelijoiden ammatillista kehitystä.

Työnjako on suhteellisen selvä, ja suomalainen korkeakoulumalli käy edelleen esikuvasta muille, myös Euroopassa. Korkeakoulume ovat vuosien kuluessa sitoutuneet näihin diversifioiviin kehityssuuntiin. Suomesta myös puuttuu perinne, joka sallisi yleisestä linjasta poikkeavia aloitteita. Niinpä meillä ei ole kokemusta vaihtoehtoisesta korkeakoulumallista.

On kohtuullista väittää, että Suomen korkeakoulumalli on kehittynyt hyvin. Korkeakouluopetuksen laatu on todennäköisesti parempaa kuin 25 vuotta sitten, ennen ammattikorkeakoulu-uudistusta, ja korkeakouluverkosto kattaa nyt hyvin koko maan. Kilpailu ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen välillä on kehittänyt molempia osapuolia. Toki myös sektorien välisiä eroja on tämän tästä liioiteltu.

Toisaalta joillain aloilla on yhä parantamisen varaa.

Suomen koulutustaso on noussut hieman sitten 1980-luvun, mutta maa on myös menettänyt asemaansa johtavana koulutusmaana. Suomen Akatemian mukaan tutkimuksen laatu ja vaikuttavuus ovat kasvaneet viime vuosina. Siitä huolimatta emme aina saavuta tärkeimpien vertailumaiden tasoa. Meillä on edelleen ongelmia pitkien opiskeluaikojen kanssa, ja vastavalmistuneiden tohtoreiden keski-ikä on suhteellisen korkea.

Myös ympäristö muuttuu nopeasti. Ilmasto- ja ympäristöuhat asettavat uusia vaatimuksia ja odotuksia korkeakouluille, joiden tulee osaltaan pystyä turvaamaan parempi tulevaisuus lapsillemme. Korkeakoulujen toimintaan seuraavina 15–20 vuotena vaikuttavat myös Kiinan kasvava rooli korkeakoulutuksen suurvaltana, teknologian vaikutus kommunikoinnin ja oppimisen tapoihin sekä väestönkehitys ennen muuta niin kutsutussa vanhassa maailmassa.

Suomalaisten korkeakoulujen haasteita ovat myös nuorten kasvava kiinnostus hakeutua opiskelemaan ulkomaille, laskeva korkea-

kouluhalukkuus sekä ennätysellisen alhainen syntyvyys.

Mitä tämä kaikki merkitsee kolmannen asteen koulutukselle ja ennen kaikkea ruotsinkielisille korkeakouluille maassamme? Mitä toimenpiteitä tulisi tehdä, jotta korkeakoulut olisivat myös jatkossa etulinjassa?

Tässä Ajatushautomo Magman tilaamassa analyysissä tarkastellaan Suomen korkeakoulujen tulevaisuutta, mahdollisuuksia ja uhkakuvia. Tarkastelussa painotetaan erityisesti ruotsinkielistä näkökulmaa.

Yritämme muodostaa kestävä ja kokonaisvaltaisen kuvan tekijöistä, jotka ohjaavat korkeakoulujen toimintaa seuraavan 15–20 vuoden aikana. Pyrimme antamaan sekä yleisiä että erityisesti ruotsinkielistä korkeakoulutoimintaa koskevia suosituksia. Vaikka ruotsinkieliseen korkeakoulutukseen kiinnitetään erityistä huomiota, ei sitä voi kohdella erillisenä kokonaisuutena, vaan se on nähtävä luonnollisena osana Suomen koko korkeakoululaitosta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö on valmistellut strategian korkeamman asteen koulutukselle vuoteen 2030 (*Ehdotus Suomelle, Suomioo+*). Sen perusteella työstetään ja on jo työstetty jatkoreportteja. Tällä saralla viime vuosina tehdyssä työssä on keskitytty enemmän sisältöihin kuin muotoon ja rakenteisiin.

Vakaan käsityksemme mukaan on kuitenkin tärkeää kyseenalaistaa myös rakenteita. Ne luovat edellytykset korkeakoulujen toiminnalle ja määrittelevät kehykset sille, miten rajalliset julkiset varat jaetaan. Tämä tulee tehdä niin viisaasti kuin mahdollista.

Mielestämme on välttämätöntä kysyä, onko duaalijärjestelmä jo aikansa elänyt. Onko kenties niin, että yleisesti hyväksytty niin kutsuttu Bolognan prosessi itse asiassa edellyttäisi nykyistä laajempaa näkemystä korkeakoulutuksen monimuotoisuudesta?

Tulevaisuuteen liittyvät kysymykset kiinnostavat toki korkeakouluja jo nyt. Yleisen käsityksen mukaan yksiköitä on edelleen liian paljon, eikä korkeakouluverkosto ole kestävä. Mielipiteet kuitenkin jakautuvat, kun kysytään mitä pitäisi tehdä ja kenen tulisi

toimia. Joitakin dualijärjestelmää kyseenalaistavia hankkeita on jo käynnistetty eri puolille maata perustettujen korkeakoulukonsernien muodossa.

Olemme haastatelleet raporttiamme varten rehtoreita, hallitusten puheenjohtajia, opiskelijajärjestöjä ja koulutuspoliittisia virkamiehiä Suomessa, OECD:ssä ja EU:ssa. Olemme tutustuneet myös teemaamme kannalta olennaisiin raportteihin, artikkeleihin ja selvityksiin. Olemme seuranneet, miten korkeakoululaitos on kehittynyt muualla Euroopassa, ja yrittäneet analysoida trendejä sekä niiden syitä.

Työmme tueksi toimeksiantaja on nimennyt seurantaryhmän, joka on punninnut ajatuksiamme kriittisesti työn edetessä. Ryhmä on kokoontunut kolme kertaa.

Pääasiassa kannanottomme nojaavat kuitenkin omiin suhteellisen vankkoihin kokemuksiimme.

Toivomme tämän raportin johtavan avoimeen ja rakentavaan keskusteluun korkeakoulutuksen suunnasta Suomessa, erityisesti ruotsinkielisen korkeakoulutoiminnan edellytyksistä.

Toivomme myös, että raportti johtaa välttämättömiin toimenpiteisiin poliittisella tasolla.

Kiitämme ajatushautomo Magmaa luottamuksesta. Kiitämme myös kaikkia, jotka ovat keskustelleet kanssamme tai auttaneet muilla tavoin, muun muassa keräämällä käyttöömme tilastoja ja muuta tietoa. Ennen kaikkea haluamme kiittää seurantaryhmää, joka on osin kriittisin kommentein vaikuttanut siihen, että kärjekäimmät muotoilut ja suositukset ovat loiventuneet.

Lopuksi itsestäänselvyys: Vastaamme itse kaikista näkemyksistämme ja suosituksistamme.

Helsingissä huhtikuussa 2019

Markku Linna

Varatuomari, opetusministeriön
entinen kansliapäällikkö

Henrik Wolff

Professori, rehtori emeritus

1. HUOMIOITA KORKEAKOULU- LAITOKSEN NYKYTILASTA

Tässä luvussa erittelemme muutamia suomalaisen korkeakoululaitoksen nykyisiä erityispiirteitä. Esille ottamamme kysymykset ovat tärkeitä analysoitaessa, mihin olemme menossa. Seuraavat arviot eivät ole kuitenkaan tyhjentyviä.

Korkeakoulut Suomessa

Korkeakouluopetuksen tarjonta laajeni maailmalla 1990-luvulla voimakkaasti. Kehitystä kuvattiin yleisesti puhumalla joukkoilmiöstä ("massification"). Ammattikorkeakoulut olivat Suomen vastaus tähän trendiin.

Korkeakoululaitoksen laajentaminen käynnistyi vuonna 1989. Ensimmäiset tilapäiset kokeilut aloitettiin jo vuonna 1991, ja pysyvän toiminnan mahdollistanut ammattikorkeakoululaki astui voimaan vuonna 1995. Suomi sai tuolloin duaalisen, usein myös binaariseksi kaksoisrakenteeksi kutsutun korkeakoululaitoksen, joka on yhä voimassa. Vastaavantyyppinen duaalijärjestelmä on laajasti käytössä Euroopassa. Viittaamme termillä "korkeakoulu" jatkossa sekä yliopistoihin että ammattikorkeakouluihin.

Uusia korkeakoulutulokkaita epäiltiin aluksi kovasti, erityisesti akateemisessa maailmassa, mutta myös poliittisissa piireissä. Nyt 25 vuotta myöhemmin on kohtuullista väittää, että alkuvaikeuksien jälkeen kaksoiskorkeakoulujärjestelmä on toiminut hyvin. Työnjako on suurelta osin kitkatonta, ja tavoitteen koulutuksen tason nostamisesta voi katsoa saavutetuksi.

Tällä hetkellä maassamme on 39 korkeakoulua: 14 yliopistoa ja 25 ammattikorkeakoulua. Yliopistoihin lukeutuva Maanpuolustuskorkeakoulu kuuluu puolustusvoimiin, kun taas Poliisiammattikorkeakoulu toimii sisäministeriön hallinnon alla. Pääasiassa ammattikorkeakouluopetusta antava Högskolan på Åland on Ahvenanmaan maakuntahallituksen alainen.

Yliopistot ovat julkisoikeudellisia yhteisöjä lukuun ottamatta Aalto-yliopistoa ja Tampereen yliopistoa, jotka ovat säätiöitä. Ammattikorkeakoulut ovat Poliisiammattikorkeakoulua ja Högskolan på Ålandia lukuun ottamatta osakeyhtiöitä. Maanpuolustuskorkeakoulu ja Poliisiammattikorkeakoulu ovat viranomaisia, kuten tois-
taiseksi myös Högskolan på Åland.

Arcada, Hanken, Novia ja Åbo Akademi sekä Högskolan på Åland ovat ruotsinkielisiä korkeakouluja. Aalto-yliopisto, Maanpuolustuskorkeakoulu, Helsingin yliopisto, Taideyliopisto ja Poliisiammattikorkeakoulu ovat kaksikielisiä, eli niissä tutkinnon voi suorittaa ja koulutuksen saada niin ruotsiksi kuin suomeksikin. Humanistisella ammattikorkeakoululla on myös ruotsinkielisen viittomakielen opetusvastuu.

Keskitymme seuraavassa niihin korkeakouluihin, jotka kuuluvat opetus- ja kulttuuriministeriön hallintoalaan. Tämä tarkoittaa sitä, että Maanpuolustuskorkeakoulu, Poliisiammattikorkeakoulu ja Högskolan på Åland eivät sisälly raporttiin.

Korkeakoulujen koko

Vuonna 2017 Suomen korkeakouluissa oli yli 301 000 opiskelijaa. Määrä on laskenut jatkuvasti tämän vuosikymmenen aikana, seitsemässä vuodessa yhteensä 4,5 prosenttia. Lasku koskee samassa suhteessa niin ammattikorkeakouluja kuin yliopistojakin.

Ruotsinkielisten opiskelijoiden määrä on laskenut samana ajanjaksona hieman vähemmän (3,5 %). Muutos on kohdistunut kokonaisuudessaan ammattikorkeakouluihin.

Opiskelijat jakautuvat tasaisesti korkeakoulutyyppeiden välillä: 53 prosenttia opiskelijoista opiskelee yliopistoissa ja 47 prosenttia ammattikorkeakouluissa (kuva 1). Ruotsinkielisten opiskelijoiden osalta yliopistojen osuus on hieman suurempi (61 %).

Kun opiskelijoiden kokonaismäärän (301 000) jakaa 36 korkeakoulun kesken, saa keskimääräiseksi kooksi 8 400 opiskelijaa oppilaitosta kohden. Yliopistoissa vastaava luku on 12 100 ja ammattikor-

Kuva 1. Korkeakouluopiskelijoiden määrä Suomessa 2017 (yliopistot ja ammatti-korkeakoulut).

2017	Yliopisto	Ammatti-korkeakoulu	Yhteensä
Kokonaismäärä	157 732	143 519	301 251
Uusia opiskelijoita	20 266	37 573	57 839

Lähde: Vipunen

keakouluissa 6 200. Helsingin yliopistossa on yli 30 000 opiskelijaa ja hiljattain yhdistyneessä Tampereen yliopistossa yli 20 000. Lisäksi viidessä muussa yliopistossa ja kolmessa ammattikorkeakoulussa opiskeli opetusministeriön ylläpitämän laajan tilastopohjan, Vipusen¹, mukaan vuonna 2017 kussakin 10 000–20 000 opiskelijaa. Kaikkiaan 15 korkeakoulussa oli vähemmän kuin 5 000 opiskelijaa. Näistä kymmenen oli ammattikorkeakouluja.

Ruotsinkieliset korkeakoulut ovat pieniä, niissä on keskimäärin noin 3 800 opiskelijaa. Ruotsinkieliset opiskelijat keskittyvät voimakkaasti ruotsin- ja kaksikielisiin korkeakouluihin. Vuonna 2017 hieman alle 16 000 opiskelijaa ilmoitti äidinkielekseen ruotsin. Heistä 14 100 (88 %) opiskeli ruotsin- tai kaksikielisissä korkeakouluissa (70 % ruotsinkielisissä ja 30 % kaksikielisissä korkeakouluissa) ja 1 900 kokonaan suomenkielisessä korkeakoulussa.

Toisaalta kaikissa korkeakouluissa oli ruotsia äidinkielenään puhuvia opiskelijoita. Suurin ruotsinkielisten opiskelijoiden keskittyminen on pääkaupunkiseudulla. Ruotsinkielisistä opiskelijoista 43 prosenttia opiskeli vuonna 2017 jossakin Helsingin, Espoon tai Vantaan korkeakouluista.

Ruotsinkielisissä korkeakouluissa vähintään kaksi kolmasosaa opiskelijoista ilmoittaa äidinkielekseen ruotsin (kuva 2).

Kuva 2. Opiskelijoiden määrä ja osuus äidinkielen mukaan ruotsinkielisissä korkeakouluissa.

2017	Opiskelijoita	Ruotsinkielisiä opiskelijoita	Osuus ruots. kielisiä	Suomenkielisiä opiskelijoita	Osuus suom.-kielisiä	Muut kielet	Osuus muut kielet
Arcada	2 665	1 763	66,2 %	415	15,6 %	487	18,3 %
Hanken	2 545	1 643	64,6 %	636	25,0 %	266	10,5 %
Novia	4 049	3 190	78,8 %	507	12,5 %	352	8,7 %
Åbo Akademi	5 844	4 253	72,8 %	904	15,5 %	687	11,8 %
Yhteensä	15 103	10 849	71,8 %	2 462	16,3 %	1 792	11,9 %

Kaksikielisissä yliopistoissa ruotsin kielen asema on luonnollisesti vähäisempi (kuva 3).

Kuva 3. Opiskelijoiden määrä ja osuus äidinkielen mukaan kaksikielisissä korkeakouluissa.

2017	Opiskelijoita	Ruotsinkielisiä opiskelijoita	Osuus ruots. kielisiä	Suomenkielisiä opiskelijoita	Osuus suom.-kielisiä	Muut kielet	Osuus muut kielet
Aalto	17 346	788	4,5 %	13 481	77,7 %	3 077	17,7 %
Helsingin yliopisto	33 227	2 353	7,1 %	28 020	84,3 %	2 854	8,6 %
Taideyliopisto	1 968	98	5,0 %	1 538	78,2 %	332	16,9 %
Yhteensä	52 541	3 239	6,2 %	43 039	81,9 %	6 263	11,9 %

Lähde: Vipunen

Kuva 3 osoittaa, että opiskelijat joiden äidinkieli ei ole ruotsi tai suomi muodostavat merkittävän opiskelijaryhmän. Kaksikielisissä korkeakouluissa ryhmä ”Ruotsinkieliset opiskelijat” ovat pienempi ryhmä kuin ryhmä ”Muut kielet”.

Pohjoismainen vertailu

Ei ole aivan helppoa vertailla suomalaisia korkeakouluja muihin

pohjoismaisiin korkeakouluihin. Tämä johtuu osin siitä, että muissa Pohjoismaissa on yksityisiä ja erikoistuneita korkeakouluja, joissa voi olla muutama kymmenen tai sata opiskelijaa. Myös yksityisten organisaatioiden saama julkinen rahoitus vaihtelee. Tämän sektorin vaikutus kokonaiskuvaan on kuitenkin vähäinen.

Toinenkin eroavuus löytyy, ennen muuta Tanskasta. Siellä on suhteellisen laaja kolmannen asteen lyhyt koulutus, joka ei johda varsinaiseen korkeakoulututkintoon (vrt. teknikot aiemmin Suomessa). Lyhyempi koulutus annetaan yleensä ammattikorkeakouluissa. Sektorin laajuudesta on kuitenkin saatavilla viitteellisiä tietoja virallisista tilastoista. Seuraavasta vertailusta olemme mahdollisuuksien mukaan jättäneet pois maanpuolustus- ja turvallisuusalan korkeakoulut.

Ruotsissa on yhtenäinen lainsäädäntö koko korkeakoululaitokselle, eikä samaa kaksoisrakennetta kuin Suomessa ja Tanskassa. Korkeakoulujen profiilit vaihtelevat moniulotteisemmin ”puhtaan yliopiston” ja ”tyypillisen ammattikorkeakoulun” välillä. Jos maan korkeakoulut jaotellaan sen mukaan, onko niillä yliopistostatus vai ei, on 75 prosenttia opiskelijoista yliopistoissa.

Vastaava osuus Tanskassa on vähän alle 70 prosenttia. Norjan kehitys lähenee ruotsalaista. Siellä on ollut jokseenkin selvä jako ammattikorkeakouluihin (alueelliset korkeakoulut) ja yliopistoihin, mutta ammattikorkeakoulut ovat parhaillaan joko fuusioitumassa olemassa oleviin yliopistoihin tai kehittymässä sellaisiksi. Jäljelle on jäänyt vain kourallinen perinteisiä ammattikorkeakouluja.

Kuten edellä on tullut esille, Suomessa jako ammattikorkeakoulu- ja yliopisto-opiskelijoiden välillä on tasaisempi. Ruotsinkielinen koulutus seuraa kuitenkin enemmän ”pohjoismaista trendiä”.

Korkeakouluopetuksen laajuutta voidaan mitata opiskelijapaikkojen määrällä suhteessa väestön määrään. Virallisten tilastojen valossa Suomessa on hyvin mitoitettu korkeakoulusektori (55 opiskelijapaikkaa tuhatta asukasta kohden). Norja on samalla tasolla, mutta Ruotsi ja Tanska jäävät 45 opiskelijapaikkaan tuhatta asukasta kohden.

Korkeakoulujen koko on sitten toinen asia. Ruotsissa on 30 val-

tiollista korkeakoulua, joista 17:llä on yliopistostatus. Näissä on yhteensä 456 000 opiskelijaa, eli keskimäärin 15 200 opiskelijaa yksikköä kohden. Tukholman yliopisto on suurin yli 40 000 opiskelijallaan, kolmessa muussa yliopistossa on yli 30 000 opiskelijaa ja edelleen kolmessa seuraavassa yli 20 000 opiskelijaa.

Neljässä korkeakoulussa on alle 5 000 opiskelijaa. Näiden lisäksi Ruotsissa on noin 3 000 opiskelijaa viidessä taidekorkeakoulussa ja 5 000 opiskelijaa 13 yksityisessä koulutusohjelmassa, joissa on viidestä (!) 1 500:een opiskelijaa kussakin. Suomessa vastaavasti 15 korkeakoulussa on alle 5 000 opiskelijaa.

Norjassa on 30 varsinaista yliopistoa, sekä valtiollisia että yksityisiä, ja näissä kussakin keskimäärin 8 900 opiskelijaa. Lisäksi maassa on yli 20 yksityistä oppilaitosta, joilla on oikeus antaa kolmannen asteen koulutusta, mutta joita ei lasketa korkeakoulujen joukkoon.

Tanskassa on kahdeksan yliopistoa ja yhdeksän ammattikorkeakoulua, joissa on keskimäärin 13 700 opiskelijaa. Niiden lisäksi on joukko arkkitehti-, design- ja taidekouluja sekä kauppakouluja, jotka antavat pääasiassa lyhyempää kaksivuotista koulutusta ja myöntävät vähäisessä määrin myös BA-tutkintoja. Näitä kaupallisen alan opintoja ollaan ainakin osin liittämässä ammattikorkeakouluihin.

Kuten aiemmin on todettu, Suomessa on 36 korkeakoulua, joissa on keskimäärin 8 400 opiskelijaa.

Korkeakouluverkoston laajuutta tai hajanaisuutta voi mitata tarkastelemalla oppilaitosten lukumäärää miljoonaa asukasta kohden. Suomessa tämä luku on 6,5. Muissa Pohjoismaissa puolestaan:

- Ruotsissa 4,1 (sekä joukko yksityisiä opinahjoja),
- Norjassa 5,7 (sekä joukko yksityisiä opinahjoja), ja
- Tanskassa 4,6 (sekä taidekorkeakouluja ja kauppakouluja).

Vaikka vertailussa on tiettyä epätarkkuutta, kokonaiskuva on selvä: korkeakoululaitos on Suomessa hajanaisempi kuin muissa Pohjoismaissa. Valtiollisilla korkeakoulusektoreilla toteutetut yh-

distämisprosessit ovat olleet Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa tavoitteellisempia ja systemaattisempia kuin Suomessa. Niiden tulokset ovat myös näkyneet korkeakouluverkostossa.

Opiskelijarekrytointi

Vaikka ikäluokat pienenevät 1900-luvun viimeisellä vuosikymmenellä 13 prosentilla (v. 1991 65 400 -> v. 2000 56 700; katso kuva 4), korkeakouluihin hyväksytyjen opiskelijoiden lukumäärä on pysynyt samalla tasolla koko 2010-luvun.

Kuva 4. *Yliopistoihin ja korkeakouluihin hyväksytyjen uusien opiskelijoiden määrä Suomessa 2010–2017.*

Vuosi	Yliopisto	Ammatti-korkeakoulu	Uusia opiskelijoita yhteensä
2010	19 988	39 106	59 094
2011	20 119	38 662	58 781
2012	19 825	38 084	57 909
2013	20 188	37 301	57 489
2014	20 852	38 274	59 126
2015	20 745	38 294	59 039
2016	20 943	38 194	59 137
2017	20 266	37 573	57 839

Lähde: Vipunen

Vuoden 2017 kaksikymppiset ovat syntyneet vuosina 1996–1998, jolloin Suomessa syntyi vuosittain keskimäärin 59 000 lasta vuodessa – lähes yhtä monta kuin vuonna 2017 hyväksyttiin opiskelijaksi johonkin korkeakouluun. Uusien ulkomaisten tutkinto-opiskelijoiden osuus (toisin sanoen opiskelijat, joilla on muu äidinkieli kuin ruotsi tai suomi) oli tuolloin 10 prosenttia. Uusissa opiskelijoissa on siten luultavasti merkittävä määrä sellaisia, joilla on jo valmiiksi vähintään yksi opiskelupaikka jossain korkeakoulussa.

Korkeakoulujen yhteishakuun osallistui vuonna 2017 kaikkiaan

170 000 henkilöä (lähde: Vipunen). Näistä 140 000 ilmoitti äidinkielenkielekseen ruotsin, suomen tai saamen. Hakijoista 35 prosentille tarjottiin opiskelupaikka, mutta 6,3 prosenttia hyväksytyistä ei ottanut sitä vastaan. Hakijoista 3,8 prosenttia oli ruotsinkielisiä, ja korkeakouluihin hyväksytyistä heitä oli 4,8 prosenttia.

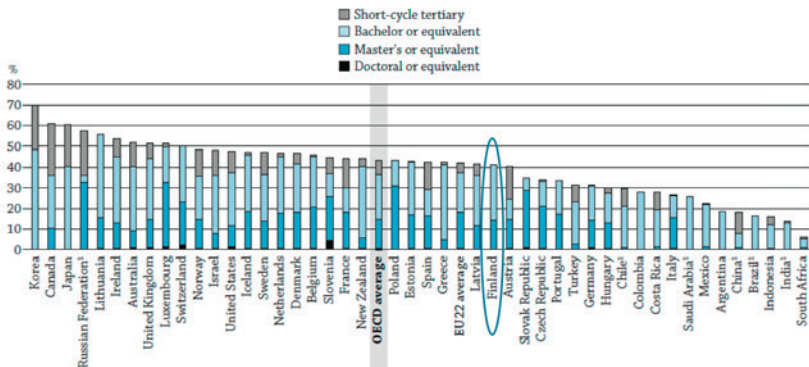
Keskitetyn valintamenettelyn yhtenä tavoitteena on ollut koskea vain sellaisia ylioppilaita, joilla ei ole aiempaa opiskelupaikkaa. Toteutuessaan periaatteella on merkittäviä seurauksia vähemmän houkutteleville korkeakouluille. Opiskelijoita ei riitä kaikille.

1.4 Pätevyys

Koulutustaso

Opetus- ja kulttuuriministeriön laatimassa ”Korkeakoulutus ja tutkimus 2030-luvulle” -visiossa² asetetaan tavoitteeksi, että vähintään puolella 25–34-vuotiaista on korkeakoulututkinto vuonna 2030. Tavoitetta perustellaan sillä, että Suomi on menettänyt asemansa parhaimmin koulutettujen maiden listalla ja sijaitsee nyt niin taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön OECD- kuin EU22³-maidenkin keskiarvon alapuolella (kuva 5).

Kuva 5: Kolmannen asteen tutkintojen osuus 25–34-vuotiailla eri maissa.

OECD Education at a Glance 2018

Lähde: OECD Education at a Glance 2018

Vertailussa pärjääminen on osin määrittelykysymys. Suomen tulos nousee keskiarvon paremmalle puolelle, jos mukaan ei oteta lyhyitä opintoja (taso 5 eurooppalaisessa laatukehyksessä, eo. taulukossa ”short-cycle tertiary”), toisin sanoen kolme vuotta lyhyempiä opintoja, jotka eivät johda korkeakoulututkintoon.

On kuitenkin hyvä muistaa, että kun esimerkiksi teknikkokoulutus lopetettiin, se korvattiin tietoisesti insinöörikoulutuksella. Jos koulutustason yleinen lasku on seurannut tästä, uudistus ei ole johtanut toivottuun tulokseen. OECD:n tilaston pohjalta ei ole mahdollista vetää yksiselitteistä johtopäätöstä, mutta tuloksia on houkuttelevaa arvioida.

Viimeisimpien hallituskausien aikana on yritetty eri tavoin nopeuttaa opintojen tahtia ja siten korottaa koulutustasoa, muun muassa kytkemällä opintotuki opiskelusaavutuksiin ja ottamalla korkeakouluissa käyttöön suoritepohjainen rahoitusmalli. Tästä huolimatta koulutustaso ei ole noussut Suomessa samassa tahdissa kuin muissa maissa.

Aleksi Kalenius ja Hannu Karhunen⁴ ovat tutkineet hitaan tahdin syitä. Tulokset viittaavat kahteen trendiin. Ensinnäkin lukiohalukkuus laski vuoden 2003 tasosta (55 % ikäluokasta) vuoden 2012 alle 50 prosenttiin noustakseen 53 prosenttiin vuonna 2016. Kaikkiaan vaikuttaa siltä, että lukiohalukkuus on tasaantunut 2000-luvun alun huippuvuosien tason alapuolelle.

Lukiokoulutus on ollut pääasiallinen tie korkeakouluopintoihin. Yllä kuvatun kehityksen perusteella on tärkeää, että mahdollisuuksia hakea korkeakouluopintoihin ammattikoulutuksen pohjalta kehitetään jatkossakin.

Toiseksi siirtyminen toiselta asteelta korkeakouluun on lykkäantynyt, mikä merkitsee tutkinnon suorittamista aikaisempaa varttuneemmalla iällä. Tämä tarkoittaa sitä, että entistä suurempi osa 25–34-vuotiaista ei ole (vielä) ehtinyt valmistua korkeammalta asteelta.

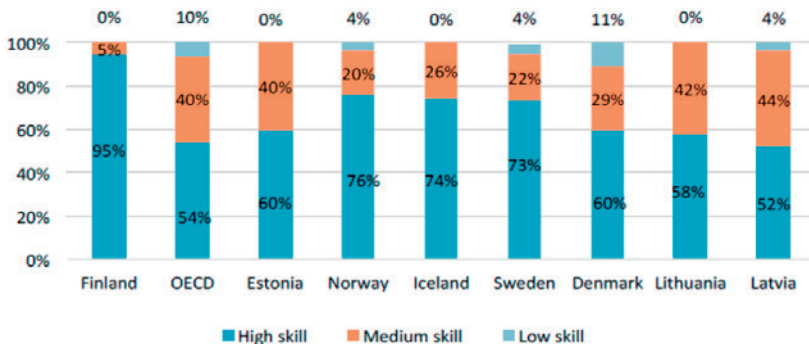
Arviomme mukaan koulutustason hidas nousu johtuu enemmän

koko opetusjärjestelmän tehokkuudesta kuin siitä, kuinka suuri korkeamman tason koulutustarjonta on.

Pätevyystaso

Englanninkielisiä käsitteitä ”skill” tai ”skills” on vaikea kääntää. Parhaiten niitä vastaavat ehkä suomen kielen termit ”valmius” tai ”valmiudet”. Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön OECD:n projekti ”Skills for Jobs” analysoi valmiustasolla, miten työvoiman saatavuus kohtaa työmarkkinat. Projektin puitteissa on tuotettu myös maakohtaisia analyysseja. Suomen maaraportti⁵ osoittaa muun muassa, että täällä on OECD-maista suhteellisesti suurin alijäämä tasolla ”high level competencies” (kuva 6).⁶

Kuva 6: Pätevyysalijäämä valmistumisasteen mukaan (sininen = korkea, oranssi = keskitaso ja vaalean sininen = alhainen).

Lähde: OECD: Skills for Jobs/Finland country note 2018

Taulukko osoittaa vain maan suhteellisen alijäämän eikä kerro mitään siitä, kuinka hyvin koulutus absoluuttisina lukuina täyttää työmarkkinoiden ja yhteiskunnan tarpeen. Suomessa tämä kohtaanto on hieman parempi kuin OECD-maissa keskimäärin. Saman analyysin mukaan maassamme on pätevyysvajetta ennen kaikkea informaatiotekniikassa, elektroniikassa ja matematiikassa.

Tämäntyyppiseen selvitykseen voi suhtautua skeptisesti. Mitä

korkeampi koulutustaso on, sitä vähemmän on merkitystä sillä, kuinka tarkkaan työ vastaa koulutusta. Selvitys kuitenkin tukee selvästi tavoitetta nostaa yhteiskunnan koulutustasoa. Se painottaa myös tarvetta jatkuvaan (elinikäiseen) oppimiseen, johon peruskoulutuksen tulee tarjota mahdollisuudet.

Tutkintorakenteet

Ammattikorkeakoulut perustettiin yliopistojen rinnalle vaihtoehdoksi, joka tarjoaa ammattiin voimakkaammin suuntaavan koulutuksen sekä muodollisesti samanarvoisen tutkinnon. Ammattikorkeakoulututkinto on alempi korkeakoulututkinto, ja korkeamman asteen ammattikorkeakoulututkinto on korkean asteen korkeakoulututkinto.

Vuonna 1999 29 maata allekirjoitti niin kutsutun Bolognan sopimuksen, johon on sittemmin liittynyt vielä 18 maata. Sopimuksen tarkoituksena on harmonisoida korkeamman asteen tutkintojen rakennetta tavalla, joka lisää ymmärrystä eri maiden järjestelmistä ja helpottaa opiskelijavaihtoa niiden välillä.

Ajatuksena on ollut jakaa koulutus jaksoihin. Ensimmäinen (BA) kestää 3–4 vuotta, toinen (MA) 1–2 vuotta, eli kokonaisuudessaan MA-tutkinto viisi vuotta. Kolmas jakso on tohtorikoulutus (PhD). Bologna-prosessin periaatteisiin kuuluu mahdollisimman joustava liikkuvuus jaksojen välillä.

Suomessa liikkuvuus tutkintojen välillä ei ole toteutunut toivotulla tavalla. Siirtyminen ammattikorkeakoulun BA-tutkinnosta yliopiston maisteriohjelmaan ei ole ollut yksinkertaista. Joskus se on myös vaatinut lisäopintoja, jopa samalta opintoalalta. Tilanne on parantunut viime vuosina, mutta ei ole vielä kukaan tyydyttävä. Ammattikorkeakouluista voi jatkaa korkeammalle tasolle vain samalla tutkintoalalla. Yliopistoissa ei ole myöskään aina helppoa vaihtaa opintoalaa ensimmäisen ja toisen jakson välissä.

Liian jäykkä tutkintorakenne voi olla Suomessa syy opintojen keskeytymisiin ja kaksoistutkintoihin. Tällainen turha jäykkyys ai-

heuttaa aina lisäkustannuksia jollekin, useimmiten opiskelijoille.

Toinen ongelma on, että ammattikorkeakoulut eivät voi käyttää kandidaatti- tai maisteritutkintoa nimikkeinä, vaan ne joutuvat kutsumaan tutkintojaan kyseisen koulutusalan (esim. tekniikka, sosiaali- ja terveysala, kulttuuri) ammattikorkeakoulututkinnoksi tai yleemmäksi ammattikorkeakoulututkinnoksi. Tiedämme ainakin muutamia tapauksia, joissa nämä ulkopuolisille paikoin käsitettämättömät tutkintonimikkeet ovat johtaneet vaikeuksiin. Joitakin tutkintoja ei esimerkiksi ole hyväksytty korkeakoulututkintona Ruotsissa. Käsitteiden sekavuus on vakava asia, joka heikentää viime kädessä opiskelijoiden oikeusturvaa.

Tutkintojen ja niiden tasojen välisen liikkuvuuden jouston periaatetta ei ole sovellettu systemaattisesti. Bolognan prosessi kuitenkin edellyttää, että ammattikorkeakoulut ja yliopistot lähestyvät toisiaan. Julistuksen mukaan ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen tutkinnot tulee voida käsittää samanarvoisiksi huolimatta erilaisista sisällöistä.

Ammattikorkeakoulu-uudistuksessa poistettiin lyhyempi kolmannen asteen tutkinto. Elinkeinoelämän puolelta on kuulunut vaihtelevasti kritiikkiä etenkin teknikkotutkinnon poistamisesta. Laajasti ottaen Suomen opetustason lasku muihin maihin verrattuna voi selittyä juuri luopumisella ”short-cycle” -koulutuksesta, jota ammattikorkeakoulututkinto ei ole korvannut. **On perusteltua harkita uudelleen lyhempien tutkintojen palauttamista.**

Hyvinvointiala tulee todennäköisesti kärsimään huomattavasta henkilöstövajeesta keskimääräisen eliniän nousun ja laskevan syntyvyyden vuoksi. Samalla sosiaalialan pätevyysvaatimukset ovat vahvasti säänneltyjä niin sosiaalityössä kuin vanhustenhoidossa ja lastensuojelussakin. Niitä koskevat tarkennukset voisivat helpottaa työvoiman saantia ja johtaa myös joustavampaan tutkintorakenteeseen. **Ehdotamme, että pätevyysvaatimuksia sosiaalsektorilla tarkastellaan uudelleen.**

Päällekkäiset koulutukset nostetaan usein esille erityisongelma-

na ruotsinkielisellä puolella. Kaupallista korkeakoulutusta annetaan kaikkiaan kuudessa yksikössä, joita on kaksi kullakin ruotsinkielisellä pääalueella (Helsingissä, Vaasassa ja Turussa). Teknistä koulutusta annetaan ruotsiksi Arcadassa, Noviassa ja Åbo Akademiassa sekä lisäksi Aalto-yliopistossa.

Hoito- ja sosiaalialan opetusta annetaan Arcadassa Helsingissä, Noviassa Vaasassa ja Turussa sekä Åbo Akademiassa Vaasassa. Lisäksi Svenska social- och kommunalhögskolan (SSKH) vid Helsingfors universitet kouluttaa sosiaalityöntekijöitä. Kulttuuri- ja media-alan koulutuksesta vastaavat Arcada (mediakulttuuri ja kulttuurituotanto), SSHK (journalistiikka), Novia (luova kulttuuri) ja Taideyliopisto (teatteriala).

Niin Helsingin yliopistossa kuin Åbo Akademiassakin on opettajankoulutusta ruotsiksi. Lisäksi molemmat tarjoavat osittain samoja akateemisia opintoja. Pällekkäisyys korostaa pienuuden vaikutusta usein jo muutenkin pienissä korkeakouluissa.

Samordningsdelegationen för den svenska högskoleutbildningen⁷ (yhteistyövaltuuskunta) on usean vuoden ajan yrittänyt parantaa työnjakoa laihoin tuloksin.

Ruotsinkielistä korkeakouluopetusta tulisi tukea Helsingin, Turun sekä Vaasan alueilla. Tiettyjä päällekkäisyyksiä on mahdotonta välttää, mutta opetusresursseja ja opetuksen toteutusta tulisi pystyä koordinoimaan nykyistä paremmin.

Tutkimus korkeakouluissa

Yliopistojen tutkimukseen ilmoitetut varat ovat opetushallituksen tilastopalvelu Vipusen mukaan vuosina 2012–2017 nousseet nimellisesti kuusi prosenttia yltäen 1,32 miljardiin euroon vuonna 2017. Tärkeimmät rahoituslähteet olivat tuolloin ministeriön perusrahoitus (49 %), Suomen Akatemia (23 %), Business Finland (ent. Tekes, 7 %) ja EU:n kehysohjelma (H2020, 5 %).

Perusrahoituksen voidaan todeta nousseen 18 prosenttia ajanjakson aikana. Akatemian rahoitus nousi 23 prosenttia, kun taas

Business Finlandin laski 32 prosenttia. Rahoitus FP7/Horizon 2020 -kehysohjelmasta on kasvanut 30 prosenttia sitten vuoden 2012 ja pysytellyt vuodesta 2014 lähtien suhteellisen tasaisesti 60 miljoonassa eurossa (kuva 7).

Tekesin uudelleen järjestäminen Business Finlandiksi on vaikuttanut yliopistojen tutkimusrahoitukseen huomattavan negatiivisella tavalla.

Kuva 7. Yliopistojen rahoitus rahoituslähteen mukaan (tuhatta euroa).

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017Y	hteensä
OKM perusrahoitus	511,734	542,933	530,665	620,110	629,738	606,062	642,909	4,084,153
Suomen Akatemia	243,231	251,348	266,994	262,756	273,158	288,807	303,562	1,889,855
Business Finland	129,004	133,725	128,813	116,984	111,228	103,864	90,349	813,968
Ministeriöt5	5,1776	4,3384	5,7134	1,5873	1,4853	2,7503	0,2183	01,268
Kunnat	22,753	17,937	16,436	15,022	13,572	11,403	11,525	108,649
Muu julkinen rahoitus	28,634	25,122	11,041	9,698	9,574	10,422	8,973	103,465
Kotimaiset rahastot ja säätiöt4	3,1064	2,8644	5,1694	5,3164	8,8395	0,6285	8,4743	34,396
Kotimaiset yritykset6	2,0905	7,3375	4,8424	4,1064	3,6284	0,6373	6,4393	39,079
Ulkomaiset yritykset	11,977	12,864	12,966	12,707	12,513	14,109	15,436	92,572
EU-puiteohjelmärahoitus	42,712	46,681	47,707	57,456	59,565	61,621	60,537	376,278
EAKR-, ESR- ja muu EU-rahoitus1	9,8802	3,2162	3,0931	8,3629	,471	14,221	15,863	124,107
Ulkomaiset rahastot ja säätiöt	4,782	6,368	5,727	5,591	7,680	6,094	6,328	42,569
Kansainväliset järjestöt6	59	6534	91	4773	01	3352	27	3,143
Muu ulkomainen rahoitus8	,479	8,763	10,585	10,911	10,836	13,265	13,925	76,765
Korkeakoulun omat varat1	0,7001	0,6331	5,4671	4,6861	6,2882	0,0602	4,5141	12,349
Yhteensä	1,194,917	1,244,783	1,215,711	1,275,768	1,277,878	1,274,279	1,319,280	8,802,615

Lähde: Vipunen, taulukon koostanut Otto Auranen

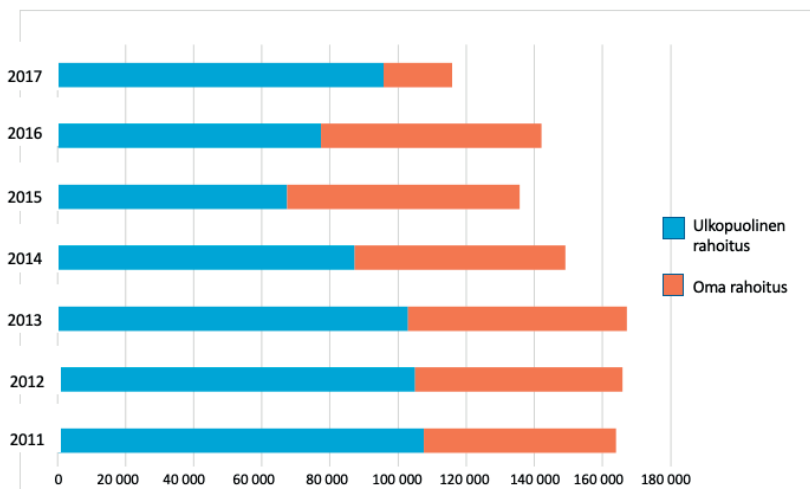
Ammattikorkeakoulujen tutkimusrahoitus on vaatimatonta. Kokonaissumma jäi 116 miljoonaan euroon vuonna 2017 (kuva 8). Tämä on 30 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2012 ja vain 9 prosenttia yliopistojen tutkimukselle osoitetusta rahoituksesta.

Suurin syy ammattikorkeakoulujen tutkimusrahoituksen pienentymiseen on oman rahoituksen voimakas vähentyminen. Tilanne ei ole millään tavalla kestävä.

Ammattikorkeakouluissa tehtävän tutkimuksen tärkeimmät rahoituslähteet olivat vuonna 2017 EU:n koheesiorahasto, rakennerahasto EAKR, sosiaalirahasto ESR ym., jotka yhdessä vastasivat 30 prosentista rahoitusta.

Ruotsinkielisistä korkeakouluista Hanken ja Åbo Akademi pannonivat vuonna 2017 kaikkiaan 51,4 miljoonaa euroa tutkimukseen (3,9 % yliopistojen kokonaisrahoituksesta), ja Arcada ja Novia 6,43 miljoonaa euroa (5,5 % ammattikorkeakoulujen kokonaisrahoituksesta).

Kuva 8. Tutkimusrahoitus ammattikorkeakouluissa rahoituslähteen mukaan, tuhatta euroa (sininen = ulkopuolinen rahoitus, oranssi = oma rahoitus).

Lähde: Vipunen, Kuvan koostanut Otto Auranen

sesta). Erityisesti ruotsinkieliset ammattikorkeakoulut panostavat omalla sektorillaan suhteellisen paljon tutkimukseen.

Suomen Akatemia julkaisee joka toinen vuosi raportin tutkimuksen tilasta Suomessa. Viimeisin raportti ilmestyi joulukuussa 2018.⁸ Se antaa suhteellisen kattavan ja hyvin muotoillun kuvauksen siitä, miten tutkimuksen panostukset ja tulokset ovat kehittyneet.

Tässä ei ole perusteltua toistaa tai esitellä analyysin näkökohtia, mutta muutama selvityksemme kannalta tärkeä huomio on paikallaan.

Niin julkisen kuin yksityisenkin rahoituksen väheneminen näkyy korkeakoulujen tutkimuksen henkilöstöpanostuksessa. Tutkimus- ja opetushenkilöstön tutkimukseen kohdentunut työaika on laskenut vuosien 2012 ja 2017 välillä yliopistoissa neljä prosenttia ja ammattikorkeakouluissa peräti 11 prosenttia. Tukitoimintojen henkilöstön osalta on lasku ollut vielä suurempaa.

Tieteellisten julkaisujen määrä suhteessa väestön määrään on huomattavan suuri Suomessa. Top 10 -indeksi on tärkeä mittari tie-

teellisten tutkimusten laadun merkitykselle. Suomi on parantanut siinä indeksilukuaan 1.02:sta (2007–2010) 1.12:een (2012–2015), kun globaali keskiarvo oli 1.0. Sinänsä positiivisesta kehityksestä huolimatta taso jää edelleen alle sellaisten keskeisten vertailumaiden kuin Alankomaat (1.43), Tanska (1.36), Ruotsi (1.23) ja Irlanti (1.22).

Kansainvälisten yhteisjulkaisujen määrä on noussut huomattavasti vuosina 2012–2015 verrattuna kymmenen vuotta aikaisempaan tilanteeseen (22 %:sta 32 %:iin kaikista julkaisuista). Kasvu on merkittävää verrattuna muihin maihin, mutta osuus on edelleen matalampi kuin vertailumaissa, mukaan lukien Pohjoismaat. Ammattikorkeakoulujen osuus kansainvälisistä yhteistuotannoista on hyvin pieni.

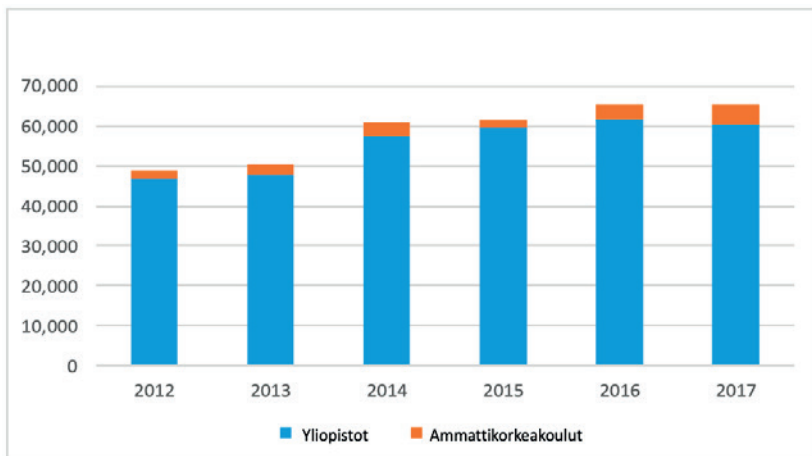
Tieteen tila -raportin mukaan tarkkoja lukuja ruotsinkielisistä korkeakouluista ei ole saatavissa, mutta Vipunen antaa käsityksen siitä, miten laajaa niiden julkaisutoiminta on suhteessa koko maan tilanteeseen. Hanken ja Åbo Akademi tuottivat vuonna 2017 kaikkien yliopistojen kaikista tieteellisistä artikkeleista ja monografioista 4,8 prosenttia. Vastaavasti ammattikorkeakoulujen joukossa Arcadan ja Novian osuus nousi 7,3 prosenttiin.

Keskeinen tutkimuksen laadun ja vaikuttavuuden mittari on se, miten hyvin korkeakoulut onnistuvat saamaan rahoitusta euroopalaisen tutkimuksen puiteohjelmista.

Ajanjaksona 2014–2016 Suomi onnistui kohtalaisesti, joskaan ei loistavasti, hankkimaan rahoitusta tutkimus- ja innovaatio-ohjelmasta Horizon 2020. Suomesta tulleiden hakemusten osuus kaikista hakemuksista oli 2,2 prosenttia. Suomalaisista projekteista 14 prosenttia onnistui saamaan rahoitusta. Tämä on alle jäsenmaiden keskiarvon (14,8 %), eikä yllä esimerkiksi Ruotsin ja Tanskan menestykseen (molemmilla 16 %).⁹

Yliopistojen puiteohjelmärahoitus on pysytellyt viime aikoina 60 miljoonassa eurossa vuosittain. Ammattikorkeakoulujen osalta rahoitustaso on vaatimaton, mutta trendi on kuitenkin nouseva. Vuonna 2017 ammattikorkeakouluille myönnetty kokonaistuki oli 4,9 miljoonaa euroa (kuva 9).

Kuva 9. Rahoitus EU:n kehysohjelmalta Horizon 2020 Suomen korkeakouluille vuosina 2012–2017 (tuhatta euroa).

Lähde: Vipunen

Neljän ruotsinkielisen korkeakoulun osuus H2020-rahoituksesta oli vuonna 2017 kaikkiaan 2,6 miljoonaa euroa.

Ehdotuksessaan tutkimuksen ja innovaation uudeksi puiteohjelmaksi (Horizon Europe) vuosille 2021–2027 Euroopan komissio on painottanut perustutkimuksen ohella tarvetta entistä ongelmakeskeisempään tai ilmiöperusteisempaan tieteelliseen tutkimukseen. Vaikka myös aiempi puiteohjelma Horizon 2020 korosti ammattikorkeakoulujen tutkimusprofiilissa tärkeää innovaatioiden merkitystä, on ammattikorkeakoulujen menestys ollut vaatimatonta eurooppalaisessa tutkimusrahoituksessa. Suomi ei ole tässä asiassa yksin, vaan ilmiö koskee muitakin eurooppalaisia ammattikorkeakouluja, Irlannin ja Sveitsin kaltaisia poikkeuksia lukuun ottamatta. Suomessa ongelmat selittyvät merkittävältä osin resurssipulalla, josta keskimäärin alhaisesti tutkimusrahoitetut ammattikorkeakoulut kärsivät. Kansainvälisen tutkimusrahoituksen kilpailukyky on verrannollinen siihen, miten hyvin korkeakouluja rahoitetaan kansallisesti.

Yhteenvedona voi päätellä, että tutkimus Suomessa kehittyy positiiviseen suuntaan, niin laajuuden kuin laadun ja vaikuttavuudenkin osalta. Vielä on kuitenkin paljon tehtävää, jos halutaan saavuttaa asema maailman johtavana osaamisen maana. Voidaan kysyä, onko resurssien jakaminen 36 korkeakoulun kesken tarpeeksi tehokasta ja voisiko ammattikorkeakouluissa olevan tutkimuspätevyyden hyödyntää paremmin.

Myös *Tieteen tila* -raportti nostaa erityiskommenteissaan esille ilmiöpohjaisen tutkimuksen uutena ”tutkimusalueena”. Tämän-suuntainen kehitys alleviivaa tarvetta tehdä tieteellistä perustutkimusta, soveltavaa tutkimusta ja innovaatiotoimintaa sekä tuoda näitä lähemmäksi toisiaan. Tällöin myös yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tehtävät yhdentyvät.

Korkeakoulujen kansainvälistyminen

Suomalaisissa korkeakouluissa on puhuttu kansainvälistymisestä pitkään.

Korkeakoulun kansainvälistymisen astetta voidaan määrittää kansainvälisten opiskelijoiden lukumäärällä. On vaikea saada selville ulkomaalaisten opiskelijoiden tarkkaa määrää korkeakoulusamme, mutta Vipusen luokittelu opiskelijoiden äidinkielen perusteella – ruotsinkieliset, suomenkieliset (saamen kieli mukaan lukien), muut – antaa joitakin viitteitä. Ryhmä ”muut” sisältää todennäköisesti merkittävän osan ensimmäisen ja toisen sukupolven maahanmuuttajia. Se antaa kuitenkin osviittaa siitä kuinka kansainvälisiä korkeakoulut ovat.

Muiden kuin äidinkielenään ruotsia tai suomea puhuvien opiskelijoiden osuus kasvaa koko maassa ja on nykyisin lähes kaksinkertainen (9,6 %) verrattuna ruotsinkielisten opiskelijoiden määrään (5,3 %) (kuva 10).

Vuonna 2017 aloittaneista opiskelijoista ulkomaalaisia (näin määriteltynä) oli 13,6 prosenttia. Ulkomaalaisten opiskelijoiden määrä korkeakouluissa on siis kasvussa.

Kuva 10. *Opiskelijoiden määrä ja osuus kaikissa Suomen korkeakouluissa äidinkielen mukaan (2017).*

2017	Opiskelijoita	Ruots. kielisiä opiskelijoita	Osuus ruots. opiskelijoista	Suom.kielisiä opiskelijoita	Osuus suom. opiskelijoista	Opiskelijat muut kielet	Osuus muut kielet
Kaikki korkeakoulut	301 251	15 962	5,3 %	257 134	85,4 %	28 972	9,6 %

Lähde: Vipunen

Ruotsinkielisistä korkeakouluista Arcadan opiskelijoista 18,3 prosenttia oli ulkomaalaisia, Åbo Akademiassa 11,8, Hankenissa 10,5 ja Noviassa 8,7 prosenttia. Arcadan suhteellinen osuus on toiseksi suurin koko maassa (Keski-Pohjanmaan Centrian jälkeen).

Absoluuttisina lukuina Aalto-yliopistossa oli eniten sellaisia opiskelijoita (3 077), joiden äidinkieli ei ollut ruotsi tai suomi. Helsingin yliopisto oli seuraava (2 854), sitten Metropolia (2 100). Kannattaa huomata, että jokaisessa näistä kolmesta korkeakoulusta oli enemmän ulkomaalaisia opiskelijoita kuin kaikissa ruotsinkielisissä korkeakouluissa yhteensä.

Ulkomaalaisten opiskelijoiden määrän kasvu on seurausta tietoisesta strategiasta. Tähän raporttiin tekemämme haastattelut osoittivat, että moni korkeakoulu panostaa paljon kansainvälisen kuvansa vahvistamiseen. Pyrkimys pohjautuu merkittävään ja ilmeiseen tarpeeseen kompensoida kotimaisten opiskelijoiden oletettua vähenemistä.

Yksittäinen korkeakoulu saattaa merkittävällä rahoituksella ja muilla panostuksilla onnistua saavuttamaan aseman kestäväenä ja kannattavana kansainvälisenä korkeakouluna, mutta epäilemme, ettei tämä ole kaikille mahdollista. Haastattelemamme OECD:n asiantuntijoiden mukaan liikkuvat ulkomaalaiset opiskelijat haakeutuvat ensisijaisesti maihin, joissa englanti on yhteiskunnan käyttämä yleinen kieli ja yhteiskuntarakenteen tukee monikulttuurisuutta.

Vuodesta 2017 alkaen korkeakoulujen on perittävä lukukausimaksu niiltä opiskelijoilta, jotka tulevat eurooppalaisen yh-

teistyöalueen, EU:n ja EEA:n, ulkopuolelta. Vähimmäismaksu määriteltiin 1 500 euroon vuodessa. Samalla korkeakoulujen tuli perustaa maksaville opiskelijoille apurahajärjestelmä. Yleensä maksaville opiskelijoille myönnettävät stipendit on sidottu opintomenestykseen. Välitön seuraus lukukausimaksuista oli notkahdus Euroopan ulkopuolisista maista tulevien hakijoiden määrissä. Kokemuksemme mukaan lasku näyttää jäävän väliaikaiseksi. Käsittelemme mukaan opiskelumaksut, etenkin jos ne pysyvät nykyisellä tasollaan, eivät tule vähentämään olennaisesti ulkomaa-
laisten opiskelijoiden hakeutumista Suomeen. Emme myöskään usko, että mahdollisella maksujen poistamisella olisi mainittavaa vastakkaista vaikutusta.

Korkeakoulujen rahoitus

Budjetoitu valtiontuki kattoi yliopistojen kokonaisrahoituksesta 62 prosenttia vuonna 2014. Osuus on tämän jälkeen hieman laskenut julkisten rahoitusleikkausten ja yliopistojen onnistuneiden varanhankintakampanjoiden seurauksena. Ammattikorkeakouluissa valtiontuki on tärkeämpi. Vaikka korkeakoulut tarvitsevat monin tavoin laajempaa rahoitus pohjaa, lakisääteisellä budjettirahoituksella on edelleen ratkaiseva merkitys niiden tulevaisuudelle.

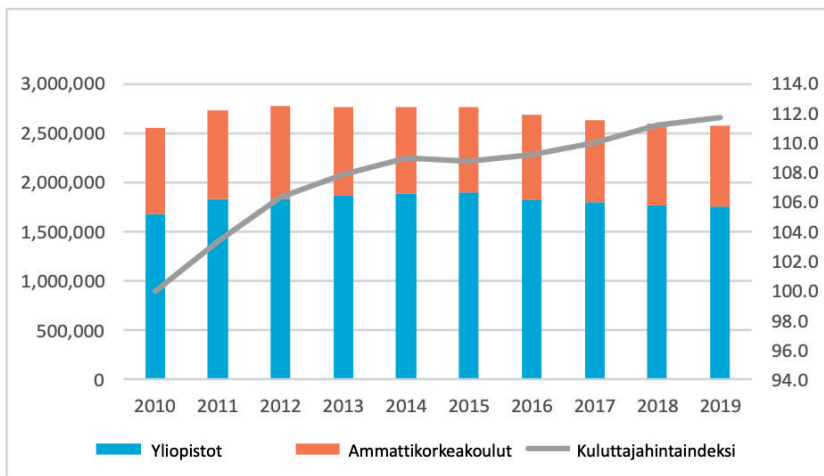
Valtionapu kasvoi läpi 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen, mutta on vuoden 2012 jälkeen laskenut jatkuvasti, kuten kuvasta 11 käy ilmi.

Toteamme, että korkeakoulujen valtionapu vuodelle 2019 on nimellisesti samalla tasolla kuin vuonna 2010. Samaan aikaan kuluttajahintaindeksi on noussut sadasta 111,7:ään (joulukuu 2018).

Vuosien 2012 ja 2019 välisenä aikana yliopistojen saamavaltionapu laski nimellisesti 4,4 prosenttia ja ammattikorkeakoulujen saama apu kokonaista 12 prosenttia. Kuluttajahintaindeksi huomioiden reaalin lasku oli yliopistojen osalta 14 prosenttia ja ammattikorkeakoulujen osalta 21 prosenttia.

Leikkausten vaikutus ruotsinkielisiin ammattikorkeakouluihin

Kuva 11. Valtiontuen kehitys vuosina 2010–2017. Asteikko vasemmalla kertoo ammattikorkeakouluille ja yliopistoille myönnetyn valtiontuen kehityksen (tuhatta euroa). Asteikko oikealla osoittaa kuluttajahintaindeksin kehitystä.

Lähde: Valtionbudjetti

on vielä suurempi, sillä viiden prosentin lisäkompensaatio pienille ruotsinkielisille koulutuksille poistettiin samalla kun uusi rahoitusmalli otettiin käyttöön.

On selvää, että näin laajat leikkaukset vaikuttavat korkeakoulujen toimintaan. Erityisen petollinen on hiipivä leikkaus, joka seuraa tekemättä jätetyistä indeksitarkistuksista.

OECD:n¹⁰ mukaan suomalaiset korkeakoulut käyttivät vuonna 2015 keskimäärin kymmenen prosenttia vähemmän varoja opiskelijaa kohden kuin vuonna 2011. Samaan aikaan panostukset opiskelijaa kohden kasvoivat niin Norjassa kuin Ruotsissakin vähintään yhtä paljon. Myös absoluuttiset kustannukset opiskelijaa kohden olivat korkeammat muissa Pohjoismaissa kuin Suomessa.

Korkeakouluissa on tehty mittavia henkilöstövähennyksiä, jotka ovat aiheuttaneet tyytymättömyyttä. Toiminnan ohjaukseen ja henkilökohtaiseen kontaktiin opiskelijoiden kanssa on entistä vähemmän aikaa. Toisaalta korkeakoulut ovat analysoineet ja tehos-

taneet toimintatapojaan.

Leikkauksista huolimatta Suomen julkisen sektorin korkeampaan koulutukseen kohdistama rahoitus on edelleen (2015) yli OECD:n keskiarvon. Se on kuitenkin selvästi vähäisempi kuin Ruotsissa ja Norjassa.

”Valtion subventoimat” varainhankintakampanjat korkeakoulujen pääomapohjan tukemiseksi olivat huomattava menestys, erityisesti yliopistoissa ja ruotsinkielisissä korkeakouluissa. (Suluissa sanottuna: Tämä on ehkä ainoa tilanne, jolloin on kannattanut olla pieni ruotsinkielinen korkeakoulu.) On kuitenkin korostettava, että vuotuiset tuotot kertyneestä pääomasta eivät läheskään kompensoi suuria perusrahoituksen leikkauksia.

Tapa jolla valtion budjettivarat jaetaan korkeakoulujen kesken (nk. rahoitusmalli), on käytännössä täysin tulosperusteinen. Rahoitus lasketaan annettujen indikaattoreiden kolmivuotisen keskimääräisen tuloksen mukaan. Malli toimii nollasummapelinä, jossa ratkaisee suhteellinen suoritus verrattuna muihin korkeakouluihin. Ajatuksena on ollut, että rahoitusmalli kannustaa korkeakouluja suoriutumaan paremmin.

Ammattikorkeakouluilla ja yliopistoilla on omat rahoitusmallinsa, joiden indikaattorit poikkeavat hieman toisistaan. Suurin ero on siinä, miten indikaattoreita painotetaan rahoitusohjelmassa. Tämän odotetaan heijastavan lainsäädännön eri korkeakoulumuodoille määrittelemiä tehtäviä. Ammattikorkeakoulujen malli painottaa enemmän opetusta ja yliopistojen tutkimusta. Yhteistä kummallekin on varsinaisen perusrahoituksen puuttuminen. Korkeakoulut ovat huomauttaneet tästä vuosien ajan. Vastaväite kuuluu, että tutkintojen korkea kerroin yhdessä kolmivuotisen rahoituksen keskiarvon kanssa antaa riittävän vakauden.

Valtioneuvosto on tammikuussa 2019 hyväksynyt tarkistetut rahoitusmallit vuosille 2021–2024 (kuva 12). Niistä on poistettu joitakin indikaattoreita, mutta suurelta osin mallit ovat aiempien kaltaisia.

Kuva 12. Korkeakoulujen rahoitusmallit vuodesta 2021 alkaen.

Ammattikorkeakoulujen rahoitusmalli vuodesta 2021 alkaen

Yliopistojen rahoitusmalli vuodesta 2021 alkaen

Lähde: Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019

Uudet mallit johtavat rahoituksen jonkinasteiseen uusjakaan korkeakoulujen kesken. Yksittäisten indikaattoreiden merkitystä ei kannata tässä raportissa arvioida, mutta muutama yleinen kom-

mentti on paikallaan.

On ilmeistä, että hallituksen asettamiin odotuksiin on reagoitu. Korkeakoulujen opiskeluaajat ovat lyhentyneet ja opiskelutahti tehostunut. Tämä on rahoitusuudistuksen tärkein positiivinen vaikutus. Mallilla on myös kielteisempiä seuraamuksia, joihin on syytä reagoida.

Koska tulospohjainen rahoitusmalli on otettu käyttöön rinnan viime vuosien leikkausten kanssa, rahoitusindikaattoreista on tullut tärkeimpiä korkeakoulujen toimintaa ohjaavia parametreja muiden yhdessä sovittujen tavoitteiden kustannuksella. Tästä johtuen korkeakoulut ovat olleet muun muassa haluttomia ottamaan riskejä ja esittämään uusia innovatiivisia avauksia. Pikeminkin ne ottavat varman päälle ja panostavat siihen, mikä mallin mukaan tuo rahoitusta. Yleinen pyrkimys lisätä työnjakoa – niin kutsuttu profilointi – käy tällaisessa tilanteessa vaikeaksi. Tietyt tutkinnot ovat ”edullisempia” kuin toiset, joten jokainen korkeakoulu on haluton luopumaan niistä. Tarkkaan määriteltyjen indikaattorien suhteellisen suuri määrä on johtanut yksittäisissä korkeakouluissa sellaiseen toiminnan optimointiin, joka ei ole kokonaisuuden kannalta mielekkäintä.

Koska rahoitus jaetaan korkeakouluille suhteellisin perustein, sitä on mahdotonta tai ainakin vaikeaa ennakoida. Yksittäisen indikaattorisuorituksen arvo tai hinta riippuu siitä, miten kaikki korkeakoulut suoriutuvat kyseisen indikaattorin osalta. Yksittäisen korkeakoulun rahoitus riippuu näin ollen muiden tuloksesta enemmän kuin omasta. Hyvin suoriutuvan yksikön saama rahoitus saattaa siis käytännössä kehittyä kielteiseen suuntaan. Tämä voidaan kokea kohtuuttomaksi.

Rahoitusindikaattorien muuttuminen tärkeäksi, ellei tärkeimmäksi, ohjausvälineeksi ohjaa korkeakoulut tehostamaan prosessejaan parhaan tuloksen saavuttamiseksi. Vähitellen muodostuu rahoituksen uusi tasapaino, jolloin yksittäisen korkeakoulun on vaikea tai mahdoton parantaa sijoitustaan. Silloin malli on aikansa elänyt ja sitä täytyy muuttaa.

Rahoitusmallin tarkistaminen tarkoittaa itse asiassa sitä, että korkeakoulujen budjettivarat jaetaan uudelleen. Siinä syntyy uusia voittajia ja häviöjiä tavalla, jolla ei ole mitään tekemistä korkeakoulujen tuloksien kanssa. Vaikka muutokset makrotasolla olisivat pieniä, voi niillä olla suuri merkitys yksittäiselle korkeakoululle. Tämä aiheuttaa turvattomuutta ja edellyttää korkeakouluilta huomattavaa valmiutta selviytyä odottamattomista rahoitusvajeista.

Vaikka tulospohjainen rahoitusmalli on osoittanut poliittisen tavoitteen osalta voimansa, se on käsityksemme mukaan jo tehnyt tehtävänsä. Mallin tarkistaminen joka neljäs vuosi ilman uusia resursseja altistaa korkeakoulut rahoituksen heilahtelulle, jota ne eivät ole itse aiheuttaneet. Rahoitusmallin tulee jatkossa tukea korkeakoulujen kestävää kehitystä, samalla kun tulosta tukevat elementit voitaisiin osittain säilyttää.

Rakenteellisia uudistuksia

1990-luvulla toteutettu korkeakoulu-uudistus merkitsi korkeakoulukentän huomattavaa uudelleenjärjestelyä, kun kolmannen asteen opetus lähes 250 opistossa yhdistettiin noin 30 korkeakouluksi. Uudistus oli ainutlaatuinen meidän leveysasteillamme, sillä valtiolta toteutti sen aineettomin kannustimin. Mitään merkittäviä lisäresursseja ei luvattu, vaan houkutus muuttua korkeakouluiksi sai opistot aloittamaan laajan kehitysprosessin. Myöhemmin tätä menestyksellistä menetelmää ei ole käytetty.

Yhdistämiset ovat jatkuneet 2000-luvulla, tosin yksittäistapauksina ilman selkeää tavoitetta korkeakoululaitoksen kehittämisestä. Ammattikorkeakoulut Haaga ja Heliä liitettiin vuonna 2007 yhteen Haaga-Heliaksi, ja seuraavana vuonna toimintansa aloittivat Metropolia ja Novia, kumpikin kahden ammattikorkeakoulun yhteenliittymänä. Novia-yhtiön osakkeet kirjattiin 75-prosenttisesti Åbo Akademiille. Tästä alkoi myöhempi tapa perustaa niin sanottuja korkeakoulukonserneja. Lapin kaksi ammattikorkeakoulua yhdistettiin Lapin ammattikorkeakouluksi vuonna 2015, ja Mikkelin

ja Kymenlaakson korkeakoulut yhdistettiin Kaakkois-Suomen ammattikorkeakouluksi vuonna 2017.

Yliopistopuolella uudistukset alkoivat vuonna 2010, kun Itä-Suomen yliopisto syntyi kahdesta¹¹ ja Aalto-yliopisto kolmesta¹² aiemmasta yliopistosta. Samana vuonna yhdistettiin myös Turun kauppakorkeakoulu Turun yliopistoon. Uusi Taideyliopisto¹³ aloitti toimintansa 2013.

Nämä yhteenliittymät eivät ole rikkoneet korkeakoulujärjestelmän sektoreiden välistä rajapintaa. Åbo Akademista tuli tosin Novian pääomistaja, eikä aivan ilman strategisia tavoitteita, mutta aluksi taustalla ei ollut varsinaista yhteistä konserniajattelua.

Vuonna 2013 Tampereen yliopistot ja ammattikorkeakoulut päättivät aloittaa selvitystyön, jonka tavoitteena oli uudentyypinen yhteenliittymä. Ensimmäistä kertaa kyseenalaistettiin duaalijärjestelmän itseäänselvyys. Selvitys huipentui odotettuun ehdotukseen siitä, että kolme korkeakoulua pitäisi liittää yhteen. Uuden kokonaisuuden oli tarkoitus tuoda mahdollisimman suurta lisäarvoa koulutukselle, tutkimukselle, elinkeinoelämälle ja yhteiskunnalle. Tämä olisi edellyttänyt lainsäädäntömuutosta.

Hallitus ei ollut kuitenkaan valmis vesittämään tiukkaa duaalimallia, vaikka suhtautui hankkeeseen aluksi myönteisesti. Tulokseksi oli hybridimalli, jossa Tampereen yliopisto ja Tampereen teknillinen korkeakoulu liitettiin yhteen uudeksi Tampereen yliopistoksi vuodesta 2019 alkaen, ja jossa uudella yliopistolla on ammattikorkeakoulun osake-enemmistö. Kyseessä on konserni, jonka tytäryhtiön (ammattikorkeakoulu) hallitusta johtaa yliopiston rehtori. Tämän lisäksi kaksi muuta ammattikorkeakoulua tavoittelee liittymistä konserniin.

Pallon lähdettyä pyörimään Tampere sai seuraajan, kun Lappeenrannan teknillinen korkeakoulu hankki enemmistön Saimaan ammattikorkeakoulusta ja Lahden ammattikorkeakoulusta. Myös Lapissa yliopisto hankki ammattikorkeakoulun osake-enemmistön.

Yhteenliittymisprosesseja perustellaan alueellisilla eduilla. Yli-

opistot kiinnostuvat enemmän lähistönsä ammattikorkeakouluista, jos niillä on riski joutua liitetyksi toiseen yliopistoon etäämmällä. Kehitys on mielenkiintoinen, sillä alun perin alueellinen vastuu oli ammattikorkeakoulujen erityispiirre. Nyt alueellisuus toimii perusteena myös osalle yliopistoista. Korkeakoululaitoksen kaksi pilaria lähestyvät tältäkin osin toisiaan.

Samanaikaisesti on syytä korostaa, että viimeisimmät yhteenliittymisprosessit ovat luoneet epätietoisuutta korkeakoulujen keskuudessa. Rehtoreiden kanssa käymissämme keskusteluissa kritisoitiin korkeakoulurakenteita koskevan poliittisen tahdon puutetta. Yksittäisten aloitteiden summa on harvoin kansallisesti optimaalisin tulos.

Käynnissä olevat prosessit kyseenalaistavat 1990-luvulla rakennetun kaksoisjärjestelmän. Se perustuu yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen työnjakoon sekä työnjakoa tukevaan erillisiin lainsäädäntöihin. Nykyisin on syytä kysyä, eikö monimuotoisuutta voi paremmin ja taloudellisesti kestävämmiin kehittää yhteisellä lailla sen sijasta että tukeudutaan aiempaan, kovin jäykkään ja joskus keinotekoisesti erottelevaan kaksoislainsäädäntöön.

Ruotsinkielisistä korkeakouluista Arcada ja Novia ovat yrittäneet 2000-luvulla kahteen otteeseen päästä yhteisymmärrykseen yhteensovittamisprosessista, kuitenkin ilman suurempaa menestystä. Viimeisin yritys katkesi syksyllä 2016. Epäonnistuminen johtui ennen kaikkea osapuolten väliltä puuttuneesta luottamuksesta sekä paikoin voimakkaistakin erityisintresseistä. Sen sijaan koordinaatiota Novian ja Åbo Akademin välillä on syvennetty ja toiminnallistettu samaan tapaan kuin muissa korkeakoulukonserneissa. Helsingissä Arcadan ja Hankenin yhteistyö on saanut aiempaa kiinteämpiä muotoja.

On kohtuullista väittää, että toteutumatta jäänyt yhdistyminen on tiukentanut kilpailua korkeakoulujen välillä, eikä aina hedelmällisellä tavalla. Kilpailuasetelma koskee yleensä ruotsinkielisiä korkeakouluja, joilla on useita päällekkäisiä koulutusohjelmia. Keskusteluilmapiiri voi joskus tulehtua esimerkiksi ruotsinkielisen

korkeakoulutuksen yhteistyövaltuuskunnassa. Kuten yksi henkilö mainitsi: ”on kyllä kamalaa, että meidän suurin vihollisemme on toinen ruotsinkielinen korkeakoulu”.

Kansainvälinen vertailu

Niissä Euroopan maissa, joissa on kaksoiskorkeakoulujärjestelmä, yhdentyminen on tyypillisesti tapahtunut kummankin korkeakoulusektorin sisällä. Yhdentymistä on pystytty täydentämään ammattikorkeakoulujen valtuuksia laajentamalla.

Yksi tällainen maa on Irlanti, jossa nykyään on seitsemän perinteistä yliopistoa ja 14 teknologista instituuttia (Institutes of Technology, IoT, tarkoittaa korkeakouluja; ”technology” on tässä yhteydessä laajempi käsite kuin ”teknologia”). Vuonna 2011 julkaistu pitkän aikavälin strategia korkeammalle koulutukselle (*National Strategy for Higher Education to 2030*) määrittelee suuntaviivat seuraavalle yhdistymisen vaiheelle. Annettujen laatuksiteerien pohjalta vähintään kaksi IoT:tä voi yhtyä ja saada Technological Universityn (TU) statuksen. Ensimmäiselle uudelle yliopistolle Dubliiniin on myönnetty toimintaoikeus, ja kaksi muuta on tulossa. Näkemys on, että muutaman vuoden kuluttua Irlannilla on nykyiset (perinteiset) yliopistonsa, 4–6 Technological Universitya sekä muutama teknologinen instituutti. Neljä IoT:ta on parhaillaan yhdistämisprosessien ulkopuolella. Tarkoitus ei ole heikentää korkeanasteen koulutuksen monimuotoisuutta, vaan kansallisen rehtorineuvoston julkinen tavoite on, että TU:t ja IoT:t kehittyvät rinnakkain.

Pohjoismaista Tanska on vienyt läpi korkeakoulujen yhdistämissä siten, että jäljellä on yhdeksän yliopistoa ja kahdeksan varsinaista ammattikorkeakoulua. Viimeisin fuusio vuonna 2018 oli kahden ammattikorkeakoulun yhdistyminen Köpenhamns professionshögskolaksi, jossa on 20 000 opiskelijaa. Yhdistämisprosessi jatkuu liittämällä kolmannen asteen lyhyemmät kaupalliset opistot lähistön ammattikorkeakouluihin.

Ruotsissa on jo pitkään ollut korkeakouluille yhteislainsäädäntö,

jonka mukaan yksittäinen korkeakoulu voi hakea statusta yliopistona. Uusin yliopisto on Malmö universitet, joka sai uuden statuksensa 2018. Järjestelmä vaikuttaa vakaalta ja uusia liitoksia tehdään satunnaisesti, esimerkiksi Högskolan på Gotland liittyi Uppsala universiteettiin vuonna 2013.

Norjassa korkeampaa koulutusta on historiallisesti kehitetty aivan muun ideologian mukaan ja hitaammin kuin muualla Pohjoisessa. Vuosituhannen vaihteessa maassa oli vain neljä yliopistoa, mutta 2000-luvun alussa tilanne on muuttunut. Kolmannen asteen opistokoulutus yhdistettiin ensiksi alueellisiin korkeakouluihin, ja sittemmin jotkut niistä ovat saaneet uuden statuksen yliopistoina.

Uusimmat täydennykset ovat vuonna 2018 perustetut Oslo-met-storbyuniversitet ja Universitet i Sørøst-Norge, joilla molemmilla on ammattikorkeakoulutausta. Lisäksi pienempiä ammattikorkeakouluja on yhdistynyt etäälläkin sijaitsevien yliopistojen kanssa. Perinteisiä erillisiä alueellisia korkeakouluja on jäljellä vain muutama.

Englannissa muutettiin alueelliset Polytechnic-ammattikorkeakoulut varsinaisiksi yliopistoiksi jo vuonna 1992. Polytekniset opistot perustettiin muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta 1960-luvulla vastaamaan korkeamman koulutuksen tarvetta, jota teollisuuden kasvu loi. Muuttuminen yliopistoiksi johti ensin laadun kyseenalaistamiseen. Uudet yliopistot olivat ainakin aluksi alirahoitettuja verrattuna vanhoihin. Ongelmana oli todennäköisesti se, että uudistus tapahtui ilman hakemusta tai laadun ja resurssien arviointia.

Yhteenveto

Ammattikorkeakoulut syntyivät monessa maassa elinkeinoelämää lähellä olevaksi korkeammaksi koulutukseksi yliopistolaitoksen laajentumisen ja taloudellisen kasvun myötä 1900-luvun jälkipuoliskolla. Usein kyse oli Suomen tavoin aiemman opistotason koulutuksen nostamisesta ja koordinoinnista (toisin sanoen korkeakoulujen ulko-

puolella oleva kolmannen asteen koulutus). Ammattikorkeakoulujen oli määrä myöntää kandidaattitason tutkintoja aloilla, joilla on suora yhteys työelämään. Niiden katsottiin huolehtivan alueellisista tarpeista sekä vähitellen palvelevan pienen ja keskisuuren teollisuuden tutkimusta ja kehitystä. Nykyään ammattikorkeakoulujen tehtäviin kuuluu myös yleinen soveltava tutkimus ja innovaatiotoiminta. 2000-luvulla niiden asemaa on useimmissa maissa yleensä myös laajennettu sisältämään maisteritason koulutusta. Myös tohtorikoulutus on ajankohtaistunut eri tahoilla.

Samaan aikaan yliopistot ovat lähentyneet elinkeinoelämää ja ympäröivää yhteiskuntaa. Maassamme osaa konsernirakenteesta perustellaan alueellisilla syillä.

Näin nämä kaksi sektoria lähestyvät toisiaan. Kehitys on saavuttanut tason, jossa on luonnollista tarkastella avoimemmin ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen välistä suhdetta.

2. KORKEAKOULUJEN TOIMINTAAN VAIKUTTAVAT TEKIJÄT SEURAAVIEN 15–20 VUODEN AIKANA

Tämän luvun tarkoituksena on kommentoida sellaisia tekijöitä, jotka tulevat vaikuttamaan korkeakoulujen toimintatapoihin keskipitkällä aikavälillä. Lista ei ole tyhjentävä vaan keskittyy tärkeimmiksi kokemiimme asioihin.

Taistelu ympäristön puolesta

Taistelu ilmastonmuutosta ja globaalia lämpenemistä vastaan vaikuttaa – tai ainakin sen pitäisi vaikuttaa – jokaisen korkeakoulun strategiaan painotuksiin, koulutukseen ja tutkimukseen. Yliopistojen osalta tehtävä on kirjoitettu lainsäädäntöön: yliopistolain mukaan yliopistojen tulee ”kouluttaa opiskelijoita palvelemaan [...] ihmiskuntaa”. Tältä osin ammattikorkeakoululaki ei ole yhtä edistynyt.

Tarve torjua ilmastonmuutos lisää tieteelliseen tutkimukseen kohdistuvia odotuksia. Parlamenttien välisen ilmastopaneelin IPC-C:n tuorein raportti on herättänyt mielipiteitä aina koululaisista teollisuuden katto-organisaatioihin. Euroopan komission seuraava tutkimuksen ja innovaation kehysohjelma Horizon Europe priorisoi kestävän kehityksen tutkimusta.

Suomen Akatemian raportti *Tieteen tila 2018* nostaa esille muun muassa ympäristötutkimuksen tulevaisuuden alana. Pitkäjänteinen perustutkimus ja nopeiden innovaatioiden kehitystyö tapahtuvat rinnakkain ilmiöpohjaisilla tutkimusaloilla.

Kansainvälisen tutkimustyön merkitys painottuu erityisesti ympäristötutkimuksessa. OECD mainitsi jo vuonna 2016, että ”the global nature of climate change and environmental degradation require greater international co-operation on solutions, including research and innovation”.¹⁴

Ympäristökysymykset ja kestävän kehityksen problematiikka tu-

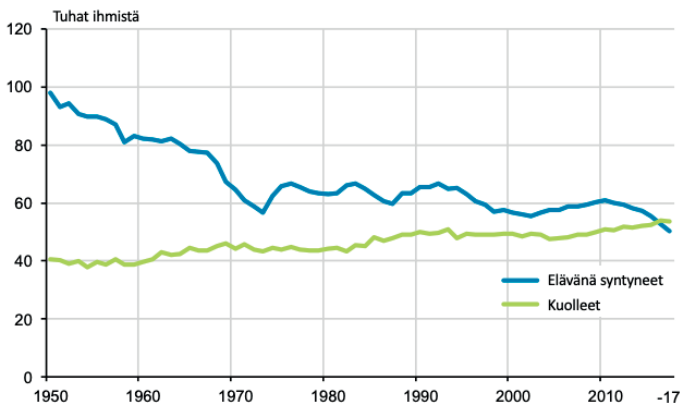
levat sisältymään ensisijaisina teemoina jokaisen vastuullisen korkeakoulun strategiaan.

Ikäjakautuma, maahanmuutto ja kaupungistuminen

Maapallon väkimäärä jatkaa kasvuaan 7,4 miljardista (2015) 8,5 miljardiin (2030) ja edelleen 9,7 miljardiin (2050). Voimakkainta kasvu on Afrikassa, jonka väestön odotetaan kaksinkertaistuvan 1,2 miljardista 2,5 miljardiin vuoteen 2050 mennessä. Vastaavasti Kiinan entinen yhden lapsen politiikka vaikuttaa niin, että Intia nousee maailman väkirikkaimmaksi maaksi.

Suomen tilanne on toinen. Täällä on koko 2000-luvun ajan syntynyt alle 60 000 lasta vuodessa, lukuun ottamatta vuosia 2009 ja 2010. Nyt vuotuinen määrä on 50 000 syntynyttä lasta (kuva 13). Pidentyvän eliniän ohella tämä vaikuttaa huoltosuhteen kehitykseen negatiivisesti.

Kuva 13. *Syntyneiden ja kuolleiden kehitys Suomessa vuosina 1950–2017.*

Lähde: Tilastokeskus

Korkeakouluihin hyväksytään nykyään vuosittain alle 58 000 uutta opiskelijaa. Heistä alle 8 000:lla eli noin 14 prosentilla oli Viipusen mukaan vuonna 2017 muu äidinkieli kuin ruotsi tai suomi.

Opiskelupaikoista on siis ylitarjontaa, eikä se ole kestävää pitkällä aikavälillä. Tämä tulee vaikuttamaan korkeakouluihin eri tavoin riippuen siitä, missä päin Suomea oppilaitokset vaikuttavat.

Ruotsinkielisten tilanne on suurelta osin sama. Vuonna 2017 korkeakouluihin otettiin 2 800 uutta ruotsinkielistä opiskelijaa. Samana vuonna vajaat 3 000 syntynyttä lasta rekisteröitiin ruotsinkielisiksi.

Toinen ennen muuta ruotsinkieliseen väestöön, mutta jatkossa todennäköisesti yhä enemmän myös kielenemmistöön, vaikuttava tekijä on maastamuutto. Tätä ovat selvittäneet tutkijat Kaisa Kepsu ja Blanka Henriksson ajatuspaja Magmalle tekemissään raporteissa.¹⁵ Meitä kiinnostaa tässä yhteydessä lähinnä se, miten opiskeluiässä olevat nuoret liikkuvat. Tulkintamme on, että maastamuutto lisääntyy trendimäisesti, mutta lyhyellä aikavälillä se vaihtelee Ruotsin yliopistojen ja korkeakoulujen valintakriteerien muutosten mukaan.

Vaikka valintakriteerit ovat Ruotsissa tiukentuneet vuoden 2017 jälkeen, ruotsinkielisten maastamuutto näyttää jääneen korkealle tasolle. Kysymys on merkittävästä aivoviennistä, sillä yhä harvempi harkitsee paluumuuttoa. Muutto toiseen suuntaan kompensoi osin tätä vuotoa, mutta ”vaihtotase” jää joka tapauksessa negatiiviseksi.

Korkeakouluille on ongelmallista, että opiskeluvirtojen tase on ilmeisen negatiivinen. Voi kysyä, miksi ruotsinkielinen korkeakoulu Suomessa ei kiinnosta. Selityksiä on varmasti monia opiskelijavalintamenetelmistä tulevaisuuden näkymiin – lisäksi suomen kieltä saatetaan pitää mahdottomana oppia. Mielestämme ongelmana on kuitenkin myös se, että Suomen ruotsinkielinen korkeakoululaitos on hajautunut eikä se ole erityisen läpinäkyvä.

Suomen väestö keskittyy yhä enemmän tietyille kasvualueille. Konsulttitoimisto MDI on laskenut väestöennusteen maakunnittain ja toteaa raportissaan tältä keväältä 2019,¹⁶ että vain neljän maakunnan väkimäärä kehittyy positiivisesti vuoteen 2040 mennessä. Suurinta kasvu on sekä suhteellisesti (17,7 %) että ab-

soluuttisesti (292 622) Uudellamaalla. Ahvenanmaan vastaavat luvut ovat 20,9 % ja 6 187, Pirkanmaan 4,1 % ja 20 863, sekä Varsinais-Suomen 1,8 % ja 8 555. Pohjanmaalla väestö vähenee maltillisesti (-4,6 % ja -8 323). Väkilukua vähentää etenkin voimakkaasti laskeva syntyvyys. Vain Ahvenanmaalla, Pohjois-Pohjanmaalla ja Uudellamaalla on luonnollista väestönkasvua. Lisäksi väkilukuun vaikuttaa maan sisäinen muutto, jossa neljän kasvumaakunnan lisäksi vain Päijät-Häme kuuluu nettovastaanottajiin. Sen sijaan maahanmuutto vaikuttaa positiivisesti kaikkiin maakuntiin. Raportin mukaan vuonna 2040 Uudellamaalla asuu 1,9 miljoonaa asukasta, eli noin 35 prosenttia maan väestöstä. Pirkanmaalla asuu vastaavasti 9,5 prosenttia maan väestöstä ja Varsinais-Suomessa 8,7 prosenttia. Yhteensä näissä kolmessa maakunnassa asuu siis vuonna 2040 yli puolet Suomen väestöstä. Pohjanmaan osuus asukkaista on 3,1 prosenttia.

Tämä väestökehitys korreloi huonosti korkea-asteen koulutuksen tarjonnan jakautumisen kanssa. Korkeakoulutuksella on tärkeä rooli luoda kasvua ja kehitystä eri alueilla, ja se voi siten toimia tämäntyyppisten ennusteiden vastavoimana. **On kuitenkin ilmeistä, että opiskelupaikkojen jakauma ei ole ajan tasalla ja että sitä pitää tarkistaa.**

Sisäistä muuttoa ei tule verrata suurkaupungistumiseen, vaikka MDI:n analyysi osoittaa, että kasvun odotetaan olevan voimakkainta pääkaupunkiseudulla. Suunta voi kuitenkin kääntyä nopeammin kuin aiempi analyysi ennustaa. Nopea väestönkasvu pitää sisällään useimmiten myös muun muassa korkeampia asumiskustannuksia. Silloin yritykset voivat hakeutua lähialueille, missä infrastruktuuri on muuten tyydyttävää. Esimerkki tästä on muun muassa Silicon Valley, joka ei enää kiehdo uusia start up -yrityksiä alueen korkean kustannustason vuoksi. Osoituksia vastaavasta kehityksestä on myös Irlannissa, missä osa IT-yrityksistä on osittanut kiinnostusta sijoittautua aiemmin taloudellisesti jälkeen jääneelle koillisrannikolle. Tietojemme mukaan korkeakouluun kohdistu-

vat odotukset ovat saaneet yritykset kiinnostumaan muun muassa alueesta Sligon kaupungin ympärillä. Sikäläinen TU-kokelas on muodostunut kolmesta IoT:sta ja sillä on noin 20 000 opiskelijaa. Elinvoimaisella ja riittävät resurssit omaavalla korkeakoululla voi siis olla käänteentekevä vaikutus uhkaavaan autioitumiseen ja negatiiviseen kehityskulkuun.

Uusia kansainvälisiä voimasuhteita

Kansainvälisten opiskelijoiden määrän kasvu maassamme johdetaan suurelta osin aktiivisesta rekrytoinnista, varsinkin Aasiassa. Opiskelijavirrat Aasiasta voivat kuitenkin tyrehtyä sitä mukaa kuin Kiina kehittää korkeakoulusektoriaan. Voimme saada käsitteksen Kiinan muutostahdin nopeudesta tarkastelemalla kiinalaisten yliopistojen sijoittumista rankinglistoilla. Academic Ranking of World Universities¹⁷ luokittelee vuonna 2018 12 kiinalaista yliopistoa 200 parhaan joukkoon ja kolme sadan parhaan joukkoon, mukaan lukien Tsinghua University sijalla 45. Tämä ei ehkä ole vielä niin vaikuttavaa, onhan samassa joukossa 11 pohjoismaista yliopistoa. Kuitenkin kahdeksan vuotta aikaisemmin vain kaksi parasta kiinalaista yliopistoa noteerattiin listalle, sijoille 150–200. Tekniikan alalla jo yhdeksän kiinalaista yliopistoa sijoittui 50 parhaan joukkoon vuonna 2016. Samaan luokkaan pääsi vain kaksi pohjoismaista (tanskalaista) yliopistoa eikä esimerkiksi yhtään saksalaista.¹⁸

Kiina jatkaa korkeakoululaitoksen nopeaa rakentamista, ja sen tavoite on muuttua opiskelijoiden vientimaasta niiden tuojaksi. Belt and Road (BRI) -aloitteeseen sisältyy ilmeinen riski, että se liittyy lähimaat Kiinan akateemiseen etupiiriin.

Seuraava potentiaalinen kasvava markkina-alue on Afrikassa, mutta myös se on vaikea ja kiinalaisten BRI:n piirissä. Liikkuvat opiskelijat (joilla on riittävät edellytykset korkeakouluopintoihin) hakeutuvat ensi kädessä maihin, jotka ovat kielellisesti ja kulttuurisesti kiehtovia.

Teknologia

Digitalisoinnin katsottiin alun perin merkitsevän ylimenoa analogisesta tiedonsiirrosta digitaaliseen. Nyt ymmärrämme sen yhteiskunnan kokonaisvaltaisena muutosprosessina, joka tuo kaikkialle uusia toimintamuotoja ja vuorovaikutusta, teollisuustuotannosta sosiaaliin ympyröihin, usein toisilleen tuntemattomien ihmisten välille.

Korkea-asteen koulutukselle tämä merkitsee uutta kilpailutilannetta. Teknologia ei tunne kansallisia rajoja, ja nuorten virtuaalinen todellisuus on mitä syvimmissä määrin globaali.

Vaikka mahdollisuudet opiskella kansainvälisessä huippuyliopistossa ovat liki rajattomat niin kutsuttujen MOOC:ien (Massive Open Online Course) kautta, ja niiden suosio tulee varmasti vielä kasvamaan, kampus tulee säilyttämään merkityksensä. Akateeminen perustutkinto käsittää ensisijaisesti henkistä kasvua ja yhteyksien ymmärtämistä tiedonvälityksen sijaan. Viimeksi mainittu voidaan hoitaa suosiolla ”netin kautta”. Kilpailu kuitenkin kärjistyy ja opiskelijoiden odotukset korkeakoulujen suhteen kasvavat. Suomalaisille korkeakouluille ei enää riitä kansallinen kärkiasema.

Teknologian kehityksellä on kaksi seurausta koulutuksen sisällylle. Ensiksi koulutuksen tulee antaa opiskelijoille ne perusvalmiudet, joita tarvitaan elinikäiseen oppimiseen. Toiseksi on otettava huomioon laajan yleissivistyksen merkitys, jotta kansalaiset voivat ymmärtää millaisia yhteiskunnallisia ja inhimillisiä vaikutuksia nopealla kehityksellä on.

Jatkuva oppiminen

Nopea tekninen kehitys edellyttää myös osaamisen jatkuvaa päivittämistä. Elinikäinen oppiminen ei ole uusi ilmiö – uudelleen kouluttautumisesta on puhuttu niin kauan kuin muistamme. Kun nykyisin puhutaan jatkuvasta oppimisesta, se osoittaa että olemme siirtyneet päättymättömän oppimisen, sananmukaisesti jatkuvan oppimisen, tasolle.

Syntyvyyden lasku yhdessä pidemmän elinikäolettaman kanssa

tarkoittaa sitä, että työurat pitenevät. Tämä merkitsee myös lisääntyvää tarvetta jatkuvalla oppimiselle.

Kysymys siitä, kuka vastaa elinikäisen oppimisen kustannuksista, jakaa mielipiteitä. Julkiset resurssit ovat ilmeisen rajalliset. Perusopetuksen kysynnän vähentyessä on toki mahdollista siirtää olemassa olevia resursseja jatkuvan oppimisen piiriin.

Jatkuvan koulutuksen opinnot tulisi hoitaa niin, että ne ovat mahdollisimman kustannustehokkaita. Mitä paremmat edellytykset yksilöllä on kehittyä, sitä alemmat ovat muodollisen jatkokoulutuksen ja uudelleenopetuksen kustannukset. Näiden edellytysten korreloinee koulutustason kanssa. Korkealla koulutustasolla pitäisi siis voida minimoida jatkuvan oppimisen kustannuksia.

Elinikäisen oppimisen markkinat ovat luonnollisesti avoimina vapaalle kilpailulle. Tällä sektorilla toimii nykyisin lukuisia innovatiivisia yksityisiä yrityksiä, joista koodarikoulutusta tarjoavat yritykset ovat vain yksi esimerkki. Korkeakouluille tämä merkitsee uusia tehtäviä, joiden kustannukset täytyy ensisijaisesti kattaa jo käytävissä olevien julkisten resurssien uudelleenjaolla.

Jatkuva koulutus on tai tulee olemaan korkeakouluille uusi tehtävä, joka vaatii niin henkisiä kuin aineellisiakin resursseja. Pienille korkeakouluille tämä on lisähaaste, joka hajottaa toimintaa.

Englannin kielen vaikutus

Englannin kieli on koko maailmassa ottanut aseman tieteen ja korkeamman koulutuksen *lingua franca*. Kansainvälinen yhteistyö lisää tarvetta yhteiselle kielelle. Moni on huolissaan siitä, miten tämä vaikuttaa kansallisten kielten kehitykseen tieteellisenä kielenä. Tätä keskustelua on käyty jo usean vuoden ajan Ruotsissa ja viime aikoina myös Suomessa. Meillä huoli on lähinnä koskenut suomen kieltä.

Kielikysymys on erityisen herkkä ruotsinkielisille korkeakouluille, joiden erityistehtävänä on parantaa ruotsin kielen asemaa yhteiskuntaa kantavana kielenä ja taata ruotsinkielisen väestön oikeus korkeampaan koulutukseen äidinkielellään. Ruotsinkieliselle

korkeakoululle on tärkeää olla kansainvälisesti korkealla tasolla samalla kun se huolehtii ruotsin kielen asemasta.

Rinnakkaiskielisyydellä tarkoitetaan usean kielen samanaikaista käyttöä yhdellä tai monella alalla. Ainakin Ruotsissa korkeakoulut ovat kielipolitiikassaan omaksuneet rinnakkaiskielisuuden keinoksi tasata ruotsin ja englannin kielten käyttöä korkeakoulussa.

Vastaava rinnakkaiskielten käyttöä painottava toimintaperiaate voisi suomalaisissa korkeakouluissa ainakin lisätä tietoisuutta kieliproblematiikasta.

3. JOHTOPÄÄTÖKSET

Yleisesti

Tehtävänäimme oli analysoida Suomen korkeakoulujen uhkakuvia ja mahdollisuuksia. Mitä uhkakuviin tulee, korkeakoulujen on sopeuduttava merkittäviin muutospaineisiin. Toki niiden tulisi olla myös etulinjassa johtamassa muutosprosessia.

Korkeakouluja odottavat muun muassa pienemmät ikäluokat, uudet koulutuksen ja opetuksen mallit, suuremmat odotukset osallistua kestävään yhteiskuntakehitykseen sekä teknologisen kehityksen vaikutus tapaamme toimia ja elää.

Olemme edellä myös yrittäneet kertoa, miten korkeakoulujen ja korkeakoulupolitiikan tulisi toimia. Mitkä ovat korkeakoulujen mahdollisuudet?

Opetus- ja kulttuuriministeriö on visiossaan sitoutunut siihen, miten korkea-asteen koulutusta ja tutkimusta tulisi kehittää vuoteen 2030. Tutkimuksen osuus pitäisi jälleen nostaa neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta. Korkeakouluilla on oikeus odottaa, että eduskuntavaalien 2019 jälkeinen hallitus tekee konkreettisen suunnitelman tavoitteeseen pääsemiseksi. Korkea-asteen koulutukseen kohdistettavan julkisen rahoituksen lisäämistä kannatetaan laajasti. Miten ja kuinka nopeasti rahoitusosuus kasvaa, on luonnollisesti avoin kysymys. Sen enempää globaalit talousnäkökymät kuin Suomen kansantaloukskaan eivät tunnu tarjoavan mahdollisuutta kurssin nopealle muuttamiselle. **Välittömästi pitäisi vähintään palauttaa indeksitarkistukset kokonaisuudessaan.**

Meidän tulevaisuudenkuvassamme vähäiset lisäresurssit eivät auta, kun korkeakoulukenttä on hajallaan. Kenttää tulisikin keskittää huomattavasti. Tätä näkemystä tukevat käytännössä kaikki, joiden kanssa olemme keskustelleet. Korkeakoulujen määrä on Suomessa kansainvälisesti vertailtuna huomattavan suuri. **Vastaavasti korkeakoulut ovat keskimäärin pieniä. Korkeakoulujen lukumäärää tulisikin merkittävästi vähentää, pää-**

asiassa nykyisiä korkeakouluja yhdistämällä.

Ehdotamme, että tuleva hallitus muodostaa käsityksen tai näkemyksen siitä, millainen korkeakoululaitoksen tulisi rakenteellisesti olla vuonna 2030. Vision tulisi rakentua niille hyvillä tuloilla, joita korkeakoulut ovat tähän mennessä saavuttaneet, mutta samalla pitäisi ymmärtää avoimesti tarve muutokselle ja kehitykselle.

Olemme jo nähneet malleja, jotka poikkeavat alkuperäisestä kaksoismallista. Kaikki merkit viittaavat siihen, että nämä mallit tulevat vahvistumaan niin Suomessa kuin muissakin maissa. Tulevan mallin tulisi siksi olla avoin ammattikorkeakouluille, yliopistoille ja näiden erilaisille yhteenliittymämuodoille.

Myös vaihtoehto, jossa säilytetään korkeakoululaitoksen nykyinen tiukka duaalijärjestelmä ja toteutetaan yhteenliittymisiä ainoastaan kunkin korkeakoulusektorin puitteissa, on luonnollisesti mahdollinen. Tälläkin mallilla on esikuvia muualla Euroopassa. Käsityksemme mukaan tämä malli on kuitenkin vaikeampi toteuttaa, koska se edellyttää nykyisten konsernirakenteiden purkamista. Arvioimme, että edellä oleva ehdotuksemme ottaa paremmin huomioon alueelliset tarpeet ja että se on ainoa mahdollisuus ruotsinkielisen koulutuksen osalta.

Lopullinen tavoite tulisi siis olla yhtenäinen lainsäädäntö koko korkeakoulusektorille. Sen seurauksena yhtenäistyisivät myös tutkintonimikkeet ja henkilöstörakenne.

Käsityksemme mukaan yhdistämisprosessin tulisi lopulta johdattaa siihen, että meillä olisi korkeintaan 20 alueellisesti merkittävää, kansainvälisesti kilpailukykyistä ja kiinnostavaa korkeakoulua, joiden profiilit vaihtelisivat. Korkeintaan kuusi korkeakoulua muodostuisi yksinomaan ammattikorkeakouluista. Monimuotoisuutta ja uskottavuutta ajatellen on tärkeää, että myös nykyisen tyyppisiä yliopistoja ja ammattikorkeakouluja säilyy. Pidämme monimuotoisuutta pikemmin substanssikysymyksenä emmekä niinkään lainsäädännöllisenä asiana.

Lainmuutos voi olla pitkä prosessi. Siksi **ehdotamme, että hal-**

litus laatii tiekartan, jonka avulla tavoitteeseen päästään ja jossa määritellään, mitä välivaiheita matkan aikana voi olla.

Tämänsuuntainen kehitys voi myös ratkaista muita ongelmia, kuten tarpeen vähentää tutkintorakenteiden jäykkyyttä.

Ehdotettu malli tuottaa nykyistä monimuotoisemman korkeakoulusektorin ja aiempaa enemmän profiloituja korkeakouluja. Olemme tietoisesti vältäneet tekemästä yksityiskohtaista analyysiä koulutuksen sisällöistä ja korkeakoulujenvälisestä työnjaosta. Yhtäältä emme katso omaavamme pätevyyttä tämän tason arviointeihin, toisaalta tällainen keskustelu syntyy luontevasti, kun korkeakoululaitos on nykyistä vahvempi ja vakaampi.

Ehdotamme edelleen rahoitusmallin kehittämistä siten, että se tukee paremmin sitä monimuotoisuutta, johon yllä kuvailtu rakenteiden uudistamisprosessi johtaisi. Lisäksi ehdotamme joukkoa toimenpiteitä, jotka yksinkertaistaisivat ja nopeuttaisivat siirtymistä toiselta asteelta korkeakouluopintoihin. Yksi tällainen on lyhempien kaksivuotisten koulutusten tuominen kolmannelle asteelle.

Lopuksi suosittelemme, että sosiaalsektorin tiukkoja pätevyysvaatimuksia arvioitaisiin uudelleen. Nykymuodossaan ne vanhentuvat, kun ammattikorkeakoulut ja yliopistot lähentyvät toisiaan.

Johtopäätöksiä – ruotsinkieliset korkeakoulut

Edellä sanottu koskee luonnollisesti myös ruotsinkielisiä korkeakouluja, jotka ovat orgaaninen osa kansallista korkeakoululaitosta. Myös ruotsinkielisten korkeakoulujen täytyy ottaa huomioon edellä hahmottelemamme uhkakuvat ja muutostrendit.

Suomen ruotsinkieliset korkeakoulut ovat verraten pieniä, ja juuri niitä olisi syytä yhdistää. Pienuuden ongelma koskee erityisesti niitä kolmea korkeakoulua, joilla on laaja opetusvastuu: Arcadaa, Noviaa ja Åbo Akademia. Hankenin osalta tilanne on hieman toinen. Se on maamme ainoa perinteinen itsenäinen kauppakorkeakoulu, eivätkä pienet kauppakorkeakoulut ole muuallakaan harvinaisia.

Helsinki on Suomen suurin ruotsinkielinen opiskelupaikkakun-

ta. **Kaksikielisuuden tulevaisuuden kannalta on tärkeää, että ruotsin kieli säilyttää jatkossakin vahvan asemansa pääkaupungin korkeakoulutarjonnassa.** Ennusteiden mukaan Uudellamaalla asuu tulevaisuudessa yhä suurempi osuus maamme väestöstä. Korkeakoulutuksen kasvupotentiaali on siis nimenomaan pääkaupunkiseudulla. Vastaavasti Turulla on kulttuurisia ja akateemisia perinteitä, jotka velvoittavat myös vastaisuudessa. Vaasassa Åbo Akademi ja Novia ovat yhdessä alueen muiden korkeakoulujen kanssa luoneet ainutlaatuisen menestyskonseptin energiaklusterin ympärille. Tätä kehitysroolia ruotsinkielisten korkeakoulujen voisi odottaa soveltavan myös muilla ruotsinkielisillä alueilla.

On mahdollista esittää erilaisia näkökulmia siihen, miten korkeakoulujen yhdistäminen tulisi toteuttaa. Vuosien saatossa aiheesta käyty keskustelu on suurelta osin koskenut (yhden tai useamman) puhtaasti ruotsinkielisen korkeakoulun välttämättömyyttä suhteessa kaksikielisiin ratkaisuihin. Sekä yksi- että kaksikielisessä mallissa on etunsa ja haittansa.

Yhdistämistä yli kielirajojen kannattavat ovat vedonneet siihen, että laatu menee kaiken edelle. Yhdistäminen kielellisin perustein uhkaa eristää ruotsinkieliset omaksi kokonaisuudekseen, kun taas kaksikieliset korkeakoulut ovat luonnollinen alueellinen malli. Tätä näkemystä on painotettu Helsingin ohella Vaasassa. Turussa malli on puolestaan ollut vähemmän esillä. Yksikielisen korkeakoulun puolustajat korostavat ruotsinkielisten opiskelijoiden oikeutta saada koko koulutus äidinkielellään. Ruotsin säilyminen yhteiskuntaa kantavana kielenä edellyttää ruotsinkielisiä instituutioita, ja ruotsinkieliset korkeakoulut takaavat parhaiten elävän kontaktipinnan muihin Pohjoismaihin.

Päällisin puolin yksikielisyysargumentti on uskottava, mutta samaan aikaan laadun pitää olla yhteensovittamisessa ensi sijalla kaikissa olosuhteissa. Korkeakoulujen yhdistäminen on oikeutettua vain, jos tavoitteena on huippuosaaminen. Kohtuullisen hyvä ei kelpaa koskaan.

Vertailtuamme eri näkökohtia ja analysoituamme viimeisiä kehityssuuntauksia päädyimme suosittelemaan, että Suomeen luodaan kansainvälisesti kilpailukykyinen ja pitkällä aikavälillä kestävä uusi ruotsinkielinen korkeakoulu (yliopisto), joka kansainvälistyy ruotsin kielen kautta. On välttämätöntä säilyttää ja voimistaa kansallista julkista kaksikielisyyttä ja säilyttää ruotsin kieli akateemisena ja yhteiskuntaa kantavana kielenä. Kun vieraskielisiä opiskelijoita on kaksi kertaa enemmän kuin ruotsinkielisiä, riski ruotsin kielen syrjäytymiseen akateemisena kielenä on liian suuri ilman vahvaa ruotsinkielistä korkeakoulua. Englanti tulee aivan ilmeisesti saamaan yhä suuremman aseman myös ruotsinkielisissä korkeakouluissa. Tätä kehitystä tulee hallita määrätietoisella panostuksella rinnakkaiskielisyteen.

Ruotsinkieliset korkeakoulut Helsingissä ovat Arcada ja Hanken sekä Helsingin yliopiston yhteydessä toimiva Svenska social- och kommunalhögskolan (SSKH). Pääkaupunkiseudun ulkopuolella toimivat Novia ja Åbo Akademi, jotka muodostavat jo nyt konsernin. SSKH on tärkeä osa Helsingin yliopiston ruotsinkielistä toimintaa, ja sitä pitää sellaisenaan kehittää. ÅA/Novia-konsernin pitkän aikavälin heikkoutena pidämme sitä, että korkeakoululta puuttuu selkeä läsnäolo pääkaupunkiseudulla. Tämän takia esitämme, että Arcada muodostaisi yhdessä Novian ja Åbo Akademin kanssa uuden yhteisen korkeakoulun, jolla on yhteinen hallitus, yhteinen strategia ja yhteiset resurssit.

Yritystä tämänsuuntaiseen yhdistämiseen on ollut aiemminkin. Jotta se tällä kertaa onnistuisi, vaaditaan useita asioita. Tavoitteeksi tulee asettaa koulutuksen ja tutkimuksen korkein laatu. Lisäksi toisarvoiset valtapoliittiset intressit eivät saa päästä ohjaamaan tai häiritsemään prosessia. Kaikkien mukaan tulevien yksiköiden on myös oltava samanarvoisia, ja ministeriön on sitouduttava hankkeeseen taloudellisesti.

Uuden korkeakoulun hallituksen tulee kaikessa edistää korkeakoulukokonaisuutta. Tämän saavuttamista tukisi parhaiten sää-

tiömalli. Ehdotammekin että uusi korkeakoulu perustetaan säätiökorkeakouluna. Haluamme korostaa, että säätiömalli ei sinällään tarkoita opettajien ja opiskelijoiden sulkemista korkeakoulun hallituksen ulkopuolelle.

Jätämme korkeakoulun uuden hallituksen arvioitavaksi, miten uuden korkeakoulun toimintaa organisoidaan. Yhtenä mahdollisuutena pidämme yhteensovittamisen skaalaedun yhdistämistä taustayksiköiden erityspiirteisiin ja kompetensseihin siten, että korkeakoulu muodostuu suhteellisen itsenäisistä collegeista. Tärkeintä on, että resurssit ovat jaetut, strategia yhteinen, yksiköiden välinen työnjako selkeä ja päällekkäisyydet minimoitu.

Tiedostamme, että ruotsinkielisellä korkeakoulutuksella on erityinen vastuu koko ruotsinkielisestä Suomesta ja että tämä koetaan tärkeäksi kaikilla alueilla. On tärkeämpää jakaa yhteiset henkiset resurssit kuin keskittää toiminta yhdelle tai kahdelle paikkakunnalle.

Tutkintojen päällekkäisyydestä, johon olemme aiemmin viitanneet, tulee ruotsinkielisen korkeakoulun sisäinen kysymys. Ongelma voidaan helposti ratkaista yhteisellä taloussuunnittelulla. Opiskelu- paikkoja voi tarpeen mukaan joustavasti siirtää yksiköiden välillä.

Uuden korkeakoulun tulisi luonnollisesti olla ulospäin avoin organisaatio ja tehdä yhteistyötä muiden korkeakoulujen kanssa alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti.

On hankala arvioida, miksi ruotsinkielisten nuorten kasvava mielenkiinto opiskella ulkomailla, etenkin Ruotsissa, ei näy vastaavana liikkeenä ulkomailta Suomeen. Suomen heikkoon vetovoimaan on varmasti useita syitä, muun muassa pelko vaikeana pidetystä suomen kielestä. Oletamme, että vahvempi ruotsinkielinen korkeakoulu huomattaisiin paremmin myös muissa Pohjoismaissa. Siten se lisäisi Suomen houkuttelevuutta pohjoismaisille opiskelijoille.

Edellytämme, että Helsingin yliopistoa kehitetään jatkossakin kaksikielisenä yliopistona. Svenska social- och kommunalhögskolanin asemaa yliopiston ruotsinkielisenä yksikkönä tulee vahvistaa, mahdollisesti siirtämällä sinne ruotsinkielistä vastuuta myös muis-

ta tiedekunnista. Lisäksi on tärkeää jatkaa ja kehittää ruotsinkielistä koulutusvastuuta lääketieteen ja oikeustieteen aloilla.

Hankenin osalta emme esitä merkittäviä muutoksia. Yhteistyötä Helsingin yliopiston kanssa voisi kuitenkin entisestään vahvistaa muun muassa tukemalla yliopiston ruotsinkielistä toimintaa.

Aalto-yliopistolta ja Taideyliopistolta odotamme, että ruotsin kieli säilyttää aseman, joka vastaa näiden yliopistojen tehtävää.

Käsityksemme mukaan tällainen olisi optimaalinen ja kestävä malli ruotsinkieliselle korkeakoulutoiminnalle. Jäljelle jäisi yhä joukko päällekkäisyyksiä talouden, opettajakoulutuksen ja tekniikan aloilla, mutta niiden kanssa voimme elää. Tietty kilpailu voi olla terveellistä myös suomenruotsalaisella puolella.

Ministeriön rooli

Edellä asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi tarvitaan olennaisia toimenpiteitä.

On epärealistista ajatella, että korkeakoulut voisivat yksin päättää siitä, mitä hyvään yhdistämisprosessiin tarvitaan. Paikalliset ja alueelliset päätökset eivät tuota kansallisesti optimaalista lopputulosta. Tätä selvitystä varten käymissämme keskusteluissa on arvosteltu sitä, että korkeakoulupolitiikka on liian lyhytjänteistä. Koulutuspolitiikasta puuttuu kansallinen laaja näkemys siitä, miten korkeakoululaitosta jäsennetään 15–20 vuoden perspektiivillä.

Hallituksen tulisi ottaa suurempi vastuu siitä, millaiseksi suomalainen korkeakoulurakenne käytännössä muotoutuu.

4. SUOSITUKSIA

Tässä kappaleessa tiivistämme korkeakoulupoliittiset suosituksemme.

1. Hallitus muotoilee visionsa korkeakoulujen rakenteellisesta kehittämisestä ja rahoituksesta vuoteen 2030 asti.

Vision tulee pohjautua korkeakoulujen merkittäviin yhdistymisiin. Näkemyksemme mukaan syvempi yhdistäminen ei ole mahdollista ilman, että tiukka jako ammattikorkeakouluihin ja yliopistoihin lakkautetaan. Tämä ei kuitenkaan tarkoita monimuotoisuudesta luopumista. Suomessa tulee aina olemaan tarve korkeakouluille, joilla on vaihteleva profiili opetuksessa, tutkimuksessa ja yhteiskuntasuhteissa.

On tärkeää, että hallitus ottaa vastuun vision toteutumisesta. Korkeakouluille luvattu lisärahoitus voitaisiin sitoa rakennekehitykseen ja hyödyntää samalla myös aineettomia kannustimia.

Yhdistämisprosessilla on lainsäädännöllisiä seurauksia.

Muutosehdotukset ovat osin perustavanlaatuisia. Sen vuoksi hallituksen tulee varhaisessa vaiheessa antaa eduskunnalle korkeakoulupoliittinen selonteko.

2. Duaalijärjestelmää tulee kehittää siten, että ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen liittäminen yhteen on mahdollista. Päämääränä tulee olla koko korkeakoulusektorille yhtenäinen lainsäädäntö.

Yhdistäminen tulee hoitaa niin, että ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen yhdistelmät tulevat täysin mahdollisiksi nykyisentyypisten yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rinnalla.

Loppu tavoitteena tulee olla yhteinen lainsäädäntö koko korkeakoululaitokselle. Tämä merkitsee sitä, että esimerkiksi tutkintorakenne olisi muodollisesti yhteinen kaikille profiilista huolimatta. Sama koskee akateemisia nimikkeitä.

Olemme tietoisia siitä, että tällainen lainmuutos voi olla pitkä prosessi. Siihen kohdistuu sekä käytäntöön että ideologiaan pohjautuvaa vastustusta. Suosittelemme, että hallitus parantaa nykyisten ja tulevien korkeakoulukonsernien edellytyksiä järjestää yhteistä opetusta.

Olisi myös mahdollista yhtenäistää yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen toimintaa kokeilulainsäädännöllä. Muutoksen aloittaminen kokeilun kautta on usein ollut toimiva malli.

3. Ruotsinkielinen korkeakouluopetus lujittuu riittävän vahvassa ja kilpailukyisessä korkeakoulussa.

Ehdotamme, että Arcada, Novia ja Åbo Akademi muodostavat yhteisen organisaation, jolla on yhteinen hallitus ja strategia sekä niin pitkälle kuin mahdollista myös yhteiset resurssit.

Yhdistäminen lähtee korkeakouluyksikköjen yhdenvertaisuudesta, ja sen ainoana johtotähtenä tulee olla akateeminen ja ammatillinen huippuosaaminen.

Esitämme edelleen, että opetus- ja kulttuuriministeriö yhdessä korkeakoulun hallituksen kanssa työstää niitä sääntöjä ja määräyksiä, joita tarvitaan säätiökorkeakoulun perustamiseksi.

Ruotsinkielisen korkeakoulun ohella Helsingin yliopiston – ja Svenska social- och kommunalhögskolan sen sisällä – pitäisi jatkaa ruotsinkielisen toimintansa kehittämistä.

Edelleen Hankenin ja Helsingin yliopiston tulisi tehdä tiiviimpää yhteistyötä tukeakseen ruotsin kielen asemaa pääkaupunkiseudulla.

4. Rahoitusmallia tulee kehittää suuntaan, joka tukee paremmin monimuotoisuutta, työnjakoa ja riskinottoa, samalla kun tulosta tukeva elementti säilyy.

Rahoitusmallit ovat nykymuodoissaan ohjaavia ja samansuuntaisia. Jo yksiköiden määrän huomattava vähentäminen korostaa pro-

filoitumisen ja diversiteetin tarvetta muodollisesti samankaltaisissa korkeakouluissa.

Rahoitusmallin tulisi jatkossa sisältää enemmän jatkuvuuden elementtejä, jotta se tukisi monipuolisia strategioita. Tuloselementti voisi olla enintään 50 prosenttia mallista.

5. Ryhdytään toimenpiteisiin, joilla tehostetaan ja nopeutetaan opintoja, erityisesti koulutustasojen rajapinnoissa.

Rakenne- ja rahoituskysymysten rinnalla tulee tärkeäksi tehostaa opintojen edistymistä muun muassa alentamalla valmistumisiikää. Tähän voi tähdätä seuraavilla toimenpiteillä:

- Uusien ylioppilaiden tulee aloittaa opintonsa heti valmistuttuaan ylioppilaiksi, ilman väliuotta. Tämä voi tapahtua siten, että opiskelijavalinnassa priorisoidaan yhä enemmän vastavalmistuneita ylioppilaita, ja toisaalta syvennetään entisestään yhteistyötä korkeakoulun ja lukion välillä.
- Siirtymisen ammatillisesta koulutuksesta korkeakouluun tulisi olla joustavampi.
- Maahanmuuttajien koulutusta tulee tukea.
- Kolmannella asteella otetaan käyttöön lyhempiä opintoja (niin sanottu short-cycle).
- Kehitetään mahdollisuuksia suorittaa tutkinto avoimessa korkeakoulussa.
- Yksinkertaistetaan opiskelijavalintaprosessia ja helpotetaan liikkuvuutta korkeakoulussa.

6. Luodaan hyvinvointisektorille kehitysohjelma, jossa keskitytään kelpoisuuteen ja koulutukseen.

Hyvinvointiala kuuluu yhteiskuntasektoriin, joka on eniten riippuvainen pätevästä työvoimasta ja jolla samaan aikaan on riski

kohdata merkittävää työvoimapulaa. Yksi tapa helpottaa työvoiman saatavuutta on tarkistaa alan tiukkoja säädöksiä, jotta korkeakoulujen osaamista voidaan hyödyntää paremmin ja tehokkaammin. Tämä koskee muun muassa lastenhoidon, vanhustenhuollon ja sosiaalityön kelpoisuusvaatimuksia.

Lähteet

Aluekehittämisen konsulttitoimisto MDI (2019). *Maakunnittaiset ennusteet, Kooste MDI:n maakuntien väestöennusteesta vuoteen 2040*.

http://www.mdi.fi/content/uploads/2019/03/maakunnittainen_ennuste.pdf

Auranen, Otto & Paula Leskinen, Jussi Alho, Anu Nuutinen ja Samuli Hemming (toim.) (2018).

Tieteen tila 2018, Suomen Akatemia. <http://www.aka.fi/tieteentila>

European komissio (2018). Horizon Europé:n kehittämisestä. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018PC0435&from=EN>

European Commission (2018). HORIZON 2020 IN FULL SWING — Three Years On - Key facts and figures 2014-2016, Brussels.

Kalenius, Akseli (2017). ”Kun mittari vääristää – ammattikorkeakoulu-uudistus ja koulutuksen tilastollinen vertailu”, Työpoliittinen aikakauskirja 1/2017 s. 45–54.

Kalenius, Akseli & Hannu Karhunen (2018). ”Miksi nuorten koulutustaso laskee?”, Yhteiskuntapolitiikka 83 (2018) 5–6 s. 562–572

Kepsu, Kaisa & Blanka Henriksson (2019). *Härnflykt eller inte? Del II, Svenskspråkig ungdomsflyttning till Sverige: trender och drivkrafter*, Magma 1/2019, Magma, Helsinki.

Melin, Göran & Frank Zuidam, Barbara Good, Jelena Angelis, Johanna Enberg, Derek Jan Fikkers, Jaana Puukka, Anna Karin Swenning, Kristel Kosk, Jesse Lastunen, Stijn Zegel (2015). *Towards a Future Proof System for Higher Education and Research in Finland*, Reports of the Ministry of Education and Culture, Finland 2015:11.

National Strategy for Higher Education to 2030 (2011). Report of the Strategy Group, January 2011, Department of Education and Skills, Dublin.

OECD (2016). *OECD Science, Technology and Innovation Outlook 2016*, OECD Publishing, Paris. http://dx.doi.org/10.1787/sti_in_outlook-2016-en.

OECD (2017). *OECD Reviews of Innovation Policy: Finland 2017*, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264276369-en>.

OECD (2017). *Getting Skills Right: The OECD Skills for Jobs Indicators*, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264277878-en>.

OECD (2018). *Education at a Glance 2018: OECD Indicators*, OECD Publishing, Paris. <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2018-en>.

Ormala, Erkki (2019). *Suomen kilpailukyvyyn ja talouskasvun turvaaminen 2020-lu-*

vulla, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, Yritykset, 2019:1, Helsinki. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-388-7>.

Sitra (2019). *Kohti osaamisen aikaa, 30 yhteiskunnallisen toimijan yhteinen tahtotila elinikäisestä oppimisesta*, Sitran Selvityksiä 146, Helsinki.

Talouspolitiikan arviointineuvosto (2018). *Talouspolitiikan arviointineuvoston raportti 2017*, VATT Valtiontalouden tutkimuskeskus, Helsinki.

Undervisnings- och kulturministeriet (2018). *Visionen för högskoleutbildningen och forskningen 2030*. <https://minedu.fi/sv/visio-2030>.

Tilastot

Tilastokeskus (2019). www.tilastokeskus.fi

Vipunen (2019). www.vipunen.fi

Keskustelut ja haastattelut

Andersson, Örjan. Rehtori, Novia, 22.10.2018

Bergh, Kaj-Gustaf. Hallituksen puheenjohtaja, Novia 21.9.2018

Bärlund Johan. Rehtori, Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet, 13.11.2018

Forsskåhl, Mona. Rehtori, Arcada, 31.10.2018

Hupa, Mikko. Rehtori, Åbo Akademi, 31.10.2018

Kekäläinen, Helka. Osaamisyksikön päällikkö, Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, 8.1.2019

Kulmala, Harri. CEO Dimecc, 11.12.2018

Lehikoinen, Anita. Kansliapäällikkö, OKM, 14.9.2018

Mönkkönen, Jukka. Puheenjohtaja Unifi, rehtori, Itä-Suomen yliopisto, 31.10.2018

Jari Niemelä. Rehtori, Helsingin yliopisto, 12.11.2018

Pirttilä, Anneli. Entinen rehtori, Saimaan amk, 11.12.2018

Sippola, Anniina & Jenni Röynä. Samok 14.12.2018

Spens, Karen. Rehtori, Hanken, 1.11.2018

Tiainen Miika & Eero Manninen. SYL, 20.12.2018

Varmola, Tapio. Puheenjohtaja, Arene, rehtori Seinäjoen amk, 17.10.2018

Walls, Mari. Rehtori, Tampereen yliopisto, 12.12.2018

Wessberg, Arne. Hallituksen puheenjohtaja, Arcada, 19.9.2018

OECD, Paris 3.12.2018:

Bell, Andrew. Senior Analyst, EDU
van Damme, Dirk. Head of Division, EDU
Keenan, Michael. Senior Analyst, STI
Quintini, Glenda. Senior Economist, ELS
Weko, Thomas. EDU

EU, Bryssel 4.12.2018:

Devuyt, Youri. Senior Expert, DG EAC

Selvityksen seurantaryhmä

Håkan Mattlin (puheenjohtaja)

Anna Bertills

Martin Granholm

Mirjam Kalland

Harri Kulmala

Jorma Mattinen

Anders Norrback

Kari Raivio

Marianne Stenius

Christoffer Taxell

Thomas Wilhelmsson

Viitteet

1. www.vipunen.fi.
2. *Ehdotus Suomelle: Suomi100+*, <https://minedu.fi/documents/1410845/5554144/Ehdotus+Suomelle.png/33a53cac-f9a1-45a4-9d6c-75ad81169fe4?t=1532703239854>.
3. OECD:n EU-jäsenmaat.
4. Kalenius & Karhunen: Miksi nuorten koulutustaso laskee, Yhteiskuntapolitiikka 83 (2018) ss 562–571.
5. https://www.oecdskillsforjobsdatabase.org/data/country_notes/Finland%20country%20note.pdf
6. ISCO:n (International Standard Classification of Occupations) standardin mukaan ryhmä 1–3. Sisältää esim. hoito-, opetus- ja AKT-alan johto- tai asiantuntijatehtäviä.
7. *Samordningsdelegationen för den svenska högskoleutbildningen* on lailla (1354/1990) säädetty elin, jonka tehtävänä on ruotsinkielisen korkeakoulutuksen yhteensovittaminen. Neuvottelukuntaan kuuluvat ruotsin- ja kaksikielisten korkeakoulujen rehtorit tai vararehtorit (Högskolan på Åland mukaan lukien).
8. *Tieteen tila 2018*, http://www.aka.fi/globalassets/42julkaisut/aka_tieteen_tila_2018_web.pdf.
9. HORIZON 2020 in full swing, Three years on, Key facts and figures 2014-2016.
10. Education at a Glance 2018.
11. Joensuun yliopisto ja Kuopion yliopisto.
12. Helsingin kauppa- ja korkeakoulu, Taideteollinen korkeakoulu, Teknillinen korkeakoulu.
13. Vuoteen 2013 Kuvataideakatemia, Sibelius-Akatemia ja Teatterikorkeakoulu.
14. OECD Science, Technology and Innovation Outlook 2016.
15. Kaisa Kepsu & Blanka Henriksson: *Hjärnflykt eller inte. Del II*, 2019 Magma.
16. http://www.mdi.fi/content/uploads/2019/03/maakunnittainen_ennuste.pdf
http://www.mdi.fi/content/uploads/2019/03/maakunnittainen_ennuste.pdf
17. <http://www.shanghairanking.com/ARWU2018.htm>.
18. <http://www.shanghairanking.com/FieldENG2016.html>.